

TREŠĀ NODAĻA

OPUZ PRET TURCIJU¹

(Iesniegums Nr. 33401/02)

SPRIEDUMS

STRASBŪRA

2009.gada 9.jūnijs

GALĪGAIS LĒMUMS

09/09/2009

Spriedumā var tikt veiktas redakcionāla rakstura izmaiņas.

¹ Neoficiālo tulkojumu veicis Latvijas Cilvēktiesību centrs projekta „Atšķirīgs klients daudzveidīgā Latvijā: stiprinot pretdiskriminācijas kapacitāti” (IF/2010/3.1./01) ietvaros ar Eiropas Trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda atbalstu. Par šī dokumenta saturu pilnībā atbild biedrība „Latvijas Cilvēktiesību centrs”, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli. Finansējums piešķirts no Eiropas Savienības (75%) un Latvijas valsts budžeta (25%). Pārpublicējot un citējot atsauce uz Latvijas Cilvēktiesību centru ir obligāta.

Lietā **Opuz pret Turciju**

Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Trešā nodaļa) šādā sastāvā:

Josep Casadevall, priekšsēdētājs,
Elisabet Fura-Sandström,
Corneliu Bîrsan,
Alvina Gyulumyan,
Egbert Myjer,
Ineta Ziemele,
Işıl Karakaş, tiesneši, un
Santiago Quesada, nodaļas sekretārs,

pēc apspriešanās 2008.gada 7.oktobrī un 2009.gada 19.maijā

pēdējā minētajā datumā pieņem sekojošu spriedumu:

TIESVEDĪBA

1. Lietas pamatā ir iesniegums (Nr. 33401/02) pret Turcijas Republiku, kuru Tiesā iesniegusi saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 34.pantu Turcijas pilsoņe Nahide **Opuz** („iesniedzēja”) 2002.gada 15.jūlijā.
2. Iesniedzēju pārstāvēja M.Beştaş, praktizējošs advokāts no Diyarbakiras (Diyarbakir). Turcijas valdību („Valdība”) pārstāvēja tās aģents.
3. Iesniedzēja apgalvoja, ka valsts iestādes nebija spējušas aizsargāt viņu un viņas māti pret vardarbību ģimenē un šīs bezdarbības sekas bija viņas mātes nāve un cietsirdīga apiešanās ar viņu pašu.
4. 2006.gada 28.decembrī Tiesa nolēma informēt Valdību par šo iesniegumu. Saskaņā ar konvencijas 29.panta 3.punkta normām tā nolēma paralēli izskatīt lietu pēc būtības un iesnieguma pieņemamību izskatīšanai.
5. Tika saņemti trešo pušu komentāri no Starptautiskā Cilvēktiesību juridiskās aizstāvības centra (Interights), kuru piedalīties procesā bija uzaicinājis Tiesas priekšsēdētājs.
6. Iesnieguma pieņemamība izskatīšanai un lietas būtība tika izskatītas atklātā sēdē Cilvēktiesību ēkā, Strasbūrā 2008.gada 7.oktobrī (Tiesas Reglamenta 59.punkta 3.daļa).

Tiesas sēdē piedalījās:

- (a) *no atbildētājas Valdības puses*

Ms Ms Deniz Akçay, *līdzagente*,
Ms Ms Esra Demir,
Mr Gürçay Şeler,
Ms Gülsün Büker,
Ms Elif Ercan,
Mr Murat Yardımcı, *padomnieki*;

(b) *no iesniedzējas puses*

Mr Mesut Beştaş,
Ms Arzu Başer, *advokāti*;

(c) par trešo pusi (Interrights)

Ms Abdrea Coomber, *vecākā advokāte*,
Ms Doina Iona Straisteanu, *advokāte*.

Tiesu uzrunāja Ms Akçay, Mr Beştaş un Ms Coomber.

FAKTI

I LIETAS APSTĀKĻI

7. Iesniedzēja dzimusi 1972.gadā, dzīvo Diyarbakirā (Diyarbakir).

8. Iesniedzējas māte salaulājās ar A.O. reliģiskā ceremonijā. 1990.gadā iesniedzējai un H.O., A.O. dēlam, izveidojās attiecības un viņi sāka dzīvot kopā. Oficiāli viņi apprecējās 1995.gada 12.novembrī. Viņiem piedzima trīs bērni, attiecīgi 1993., 1994.un 1996.gadā. No paša attiecību sākuma iesniedzējas un H.O. starpā bija asas vārdu apmaiņas. Zemāk izklāstītos faktus valdība nav apstrīdējusi.

1. H.O. un A.O. pirmā vardarbības epizode pret iesniedzēju un viņas māti.

9. 1995.gada 10.aprīlī iesniedzēja un viņas māte vērsās ar sūdzību Diyarbakiras prokuratūrā, kurā apgalvoja, ka H.O. un A.O. vairākkārt prasījis viņām naudu, iekautījis un piedraudējis nogalināt. Viņas arī apgalvoja, ka H.O. un viņa tēvs gribējuši vest mājās citus vīriešus.

10. Tajā pašā dienā iesniedzēju un viņas māti apskatījis ārsts. Apskatē konstatēti sasitumi, hematomas, kā arī pietūkums ap kreiso uzaci un nagu skrāpējumi kakla apvidū. Ārsta slēdzienā arī minēti sasitumi un pietūkumi uz iesniedzējas mātes ķermeņa. 1995.gada 20.aprīlī noformētais galīgais slēdziens apstiprināja sākotnējā apskatē minētos faktus un norādīja, ka gūtie miesas bojājumi ir pietiekoši nopietni, lai iesniedzēja un viņas māte tiktu atzītas par darba nespējīgām uz 5 dienām.

11. 1995.gada 25.aprīlī valsts prokurors iesniedza apsūdzības rakstu pret H.O. un A.O., apsūdzot viņus par nāves draudu izteikšanu un reālu miesas bojājumu nodarīšanu. 1995.gada 15.jūnijā Dijarbakiras Pirmā miertiesa apturēja lietu par vardarbību sakarā ar to, ka iesniedzēja un viņas māte bija atsaukušas savas sūdzības, kā rezultātā vairs nebija pamata turpināt procesu saskaņā ar Kriminālkodeksa 456.panta 4.daļu.

12. 1995.gada 11.septembrī Dijarbakiras Otrā miertiesa arī noņēma apsūdzību nāves draudu izteikšanā pierādījumu trūkuma dēļ un atkal izbeidza lietu par vardarbību, norādot, ka to jau iepriekš skatījusi Dijarbakiras Pirmā miertiesa.

2. Otrā vardarbības epizode (H.O. pret iesniedzēju)

13. 1996.gada 11.aprīlī strīda laikā H.O. smagi piekāva iesniedzēju. Medicīniskajā slēdzienā tika konstatēta virspusēja asiņošana virs labās acs, labās auss asiņošana, zemādas asinsizplūdums uz kreisā pleca un sāpes mugurā. Saskaņā ar medicīnu slēdzienu iesniedzējai nodarītie miesas bojājumi bija pietiekoši, lai tos kvalificētu kā dzīvībai bīstamus. Tajā pašā dienā pēc prokurora pieprasījuma un ar viena tiesneša lēmumu H.O. tika apcietināts.

14. 1996.gada 12.aprīlī valsts prokurors iesniedza prasību Dijarbakiras Krimināllietu tiesā, kurā apsūdzēja H.O. smagu miesas bojājumu nodarīšanā pēc Kriminālkodeksa 456.panta 2.daļas un 457.panta 1.daļas.

15. 1996.gada 15.aprīlī H.O. iesniedza Pirmās miertiesas prezidijam lūgumu atbrīvot viņu no pirmstiesas apcietinājuma. Viņš paskaidroja, ka strīda laikā ar sievu esot ļāvies dusmām un pāris reižu ieplaukājis viņu. Pēc tam viņa sievasmāte, kura strādā slimnīcā, sagādājusi medicīnisku slēdzienu par viņa sievas stāvokli un pateicoties šim slēdzienam viņš bez iemesla aizturēts. H.O. apgalvoja, ka nevēloties zaudēt ģimeni un savu biznesu un ka nožēlojot sievas piekaušanu.

16. 1996.gada 16.aprīlī Otrā miertiesa noraidīja H.O. lūgumu atbrīvot viņu līdz tiesai un nolēma, ka pirmstiesas apcietinājums atstājams spēkā.

17. 1996.gada 14.maija tiesas sēdē iesniedzēja atkārtoja savu sūdzību. Valsts prokurors lūdza H.O. atbrīvot līdz tiesai, ņemot vērā nodarījuma raksturu un to, ka iesniedzēja ir pilnībā atveseļojusies. Tiesa apmierināja šo lūgumu un atbrīvoja H.O.

18. 1996.gada 13.jūnijā iesniedzēja atsauca savu sūdzību, apgalvojot, ka viņa un viņas vīrs ir salīguši mieru.

19. 1996.gada 18.jūlijā tiesa atzina, ka pārkāpums atbilst Kriminālkodeksa 456.panta 4.daļai un ka kriminālvajāšanas uzsākšanai ir nepieciešama iesniedzējas sūdzība. Tādēļ tiesa izbeidza lietu, jo iesniedzēja sūdzību bija atsaukusi.

3. Trešā H.O. vardarbības epizode pret iesniedzēju un viņas meitu

20. 1998.gada 5.februārī starp iesniedzēju, viņas māti, viņas māsu un H.O. izcēlās kautiņš, kura gaitā H.O. draudēja iesniedzējai ar nazi. H.O., iesniedzēja un viņas māte

guva ievainojumus. Medicīniskā ekspertīzē apstiprināja tādus ievainojumus, kuru dēļ šiem cilvēkiem iestājusies darba nespēja attiecīgi uz septiņām, trim un piecām dienām.

21. 1998.gada 6.martā valsts prokurors nolēma nesaukt nevienu pie atbildības sakarā ar šo incidentu. Viņš uzskatīja, ka nav pietiekoši daudz pierādījumu, lai sauktu pie atbildības H.O. par uzbrukšanu ar nazi, bet pārējos nodarījumus, tādus kā fizisku aizskaršanu un īpašuma bojāšanu, var izskatīt civiltiesiskā kārtībā. Tādēļ šī lieta neskar sabiedrības intereses.

22. Iesniedzēja aizgāja dzīvot pie savas mātes.

4. H.O. ceturtnā vardarbības epizode pret iesniedzēju un viņas māti: draudi un uzbrukums (ar automašīnu), kas noveda pie laulības šķiršanas ierosināšanas.

23. 1998.gada 4.martā H.O. uzbrauca iesniedzējai un viņas mātei ar automašīnu. Mātei tika konstatēti dzīvībai bīstami miesas bojājumi. Policijas iecirknī H.O. uzstāja, ka tas esot bijis negadījums. Viņš tikai esot gribējis piedāvāt iesniedzējai un viņas mātei aizvest viņas, taču viņas atteikušās un turpinājušas soļot. Pēc tam viņas metušās zem mašīnas. Iesniedzējas māte apgalvoja, ka H.O. esot licis viņām kāpt mašīnā un piedraudējis viņas nogalināt, ja viņas atteiksies to darīt. Tā kā viņas nevēlējušās kāpt mašīnā un sākušas skriet projām, H.O. esot ar mašīnu notriecis iesniedzēju zemē. Kamēr māte palīdzējusi meitai, H.O. apgriezis mašīnu un braucis uz priekšu, šoreiz uzbraucot mātei. Iesniedzējas māte atguva samaņu slimnīcā. Savos paskaidrojumos policijai, iesniedzēja apstiprināja mātes teikto un apgalvoja, ka viņas vīrs esot mēģinājis viņas sabraukt.

24. 1998.gada 5.martā Dijarbakiras miertiesā viena tiesneša personā pieņēma lēmumu apcietināt H.O.

25. 1998.gada 19.martā valsts prokurors ierosināja krimināllietu pret H.O. Dijarbakaras Trešajā krimināllietu tiesā sakarā ar nāves draudu izteikšanu un smagu miesas bojājumu nodarīšanu. Tajā pašā dienā Tiesu medicīnas institūts izsniedza ekspertīzes atzinumu, kurā bija minēti nobrāzumi uz iesniedzējas ceļiem. Iesniedzēja tika atzīta par darba nespējīgu uz 5 dienām.

26. 1998.gada 20.martā iesniedzēja ierosināja laulības šķiršanas lietu pret H.O. Dijarbakiras Trešajā krimināllietu tiesā sakarā ar pastāvīgām domstarpībām viņu starpā. Viņa apgalvoja, ka viņas vīrs izvairās pildīt vīra un tēva pienākumus. Viņš nežēlīgi pret viņu izturas, ko apstiprina ārsts atzinums. Viņa arī apgalvoja, ka vīrs vedot mājās citas sievietes. Iesniedzēja paskaidro, ka viņa vēlāk prasību atsaukusi sakarā ar spiedienu un draudiem no vīra puses.

27. 1998.gada 2.aprīlī iesniedzēja un viņas māte vērsās ar iesniegumu Dijarbakiras prokuratūrā, lūdzot valsts iestādes veikt aizsardzības pasākumus sakarā ar H.O. un viņa tēva draudiem nogalināt viņas.

28. 1998.gada 2.un 3.aprīlī policijas darbinieki paņēma paskaidrojumus no iesniedzējas, viņas mātes, viņas brāļa un brāļasievas, kā arī no H.O. un viņa tēva. Iesniedzēja un viņas māte apgalvoja, ka H.O. bija mēģinājis viņas sabraukt ar

automašīnu un ka viņš draudējis viņas nogalināt, ja iesniedzēja neatgriezīsies pie H.O. Viņas atgādināja, ka iesniedzēja jau esot vienreiz ierosinājusi šķiršanās lietu un ka viņa nevēloties atgriezties pie H.O. H.O. iebilda, ka viņa vienīgais nodoms bijis atjaunot ģimeni, ko sievasmāte neļāvusi darīt. Viņš arī apgalvoja, ka esot aizgājis pie iesniedzējas vecākā brāļa un viņa sievas pēc palīdzības, taču tas neesot līdzējis. Viņš uzstāja, ka nekad neesot draudējis iesniedzējai vai viņas mātei un ka viņu apgalvojumi esot apmelojoši. H.O. tēvs apgalvoja, ka iesniedzējas māte vēloties, lai meita šķiras no H.O. un precas ar kādu citu.

29. 1998.gada 3.aprīļa ziņojumā Dijarbakiras Drošības pārvaldes Likumības un tiesiskās kārtības departamenta (Law and Order Directorate) vadītājs informēja prokuratūru par izmeklēšanas rezultātiem saistībā ar iesniedzējas un viņas mātes sūdzībām. Viņš arī informēja, ka iesniedzēja ir pametusi savu vīru un aizgājusi dzīvot pie mātes. H.O. vairākkārtējos lūgumus, lai sieva atgrieztos pie viņa, iesniedzējas māte esot noraidījusi. Viņa arī apvainojusi H.O. un apgalvojusi, ka H.O. izteicis draudus nogalināt viņu. H.O. pavadījis 25 dienas cietumā par mēģinājumu sabraukt sievasmāti ar savu automašīnu un pēc atbrīvošanas esot lūdzis vairākiem starpniekiem pārliecināt sievu atgriezties mājās. Tomēr māte neesot ļāvusi meitai atgriezties pie H.O. Abas puses esot apmainījušās ar draudiem. Turklāt māte esot vēlējusies izšķirt meitu un H.O., lai atriebtos savam bijušajam vīram, nemitīgi izteikusi apmelojošus apgalvojumus un 'izniekojusi' drošības iestāžu laiku.

30. 1998.gada 14.aprīlī Dijarbakiras virsprokurors izvirzīja apsūdzību H.O. un viņa tēvam, kurā apsūdzēja viņus draudu izteikšanā iesniedzējai un viņas mātei, kas ir pretrunā ar Kriminālkodeksa 188.panta 1.daļu.

31. 1998.gada 30.aprīlī Dijarbakiras Kriminālā tiesa atbrīvoja H.O. no pirmstiesas apcietinājuma. Tā paziņoja, ka lieta nav viņu jurisdikcijā, un nodeva lietu Dijarbakiras Zvērināto tiesai <assize court?>.

32. 1998.gada 11.maijā Dijarbakiras Zvērināto tiesa kvalificēja nodarījumu kā slepkavības mēģinājumu. Tiesas sēdē 1998.gada 9.jūlijā H.O. atkārtoja, ka incidents esot bijis nelaimes gadījums, mašīnas durvis esot bijušas vaļā un nejauši aizķērušas prasītājas, kad viņš sācis braukt. Iesniedzēja un viņas māte apstiprināja H.O. teikto un paziņoja, ka viņas vairs nevēlas tālāk virzīt lietu.

33. 1998.gada 23.jūnijā Dijarbakiras Zvērināto tiesa atcēla H.O. un viņa tēvam uzrādīto apsūdzību draudu izteikšanā pierādījumu trūkuma dēļ. Tiesa norādīja, ka apsūdzētais ir noliedzis visas apsūdzības un prasītājas ir atsaukušas viņu prasības. Iesniedzēja atgriezās dzīvot pie H.O.

34. 1998.gada 9.jūlijā iesniedzējas mātei atkārtoti veica medicīnisko ekspertīzi, kurā tika konstatēts, ka miesas bojājumi nav bijuši dzīvībai bīstami, tomēr pietiekoši nopietni, lai viņa būtu darba nespējīga 25 dienu garumā.

35. 1998.gada 8.oktobra sēdē iesniedzēja un viņas māte atsauca savas prasības. Viņas paziņoja, ka automašīnas durvis bijušas vaļā un ka H.O. nejauši ar tām viņām trāpījies. Nopratināšanā iesniedzēja un viņas māte paskaidroja, ka viņām izraisījies kautiņš ar H.O. un ka visas apsūdzības pret H.O. izteiktas dūsmās.

36. 1998.gada 17.novembrī Dijarbakiras Zvērināto tiesa nolēma, ka lieta par pārkāpumu attiecībā uz iesniedzēju izbeidzama, jo viņa ir atsaukusi prasību. Taču Tiesa lēma, ka, kaut arī iesniedzējas māte arī bija atsaukusi savu sūdzību, H.O. tomēr jātiesā par šo pārkāpumu, jo viņai miesas bojājumi bija smagāki. Vēlāk tiesa piesprieda H.O. 3 mēnešus ilgu cietumsodu un uzlika naudas sodu; cietumsods vēlāk tika nomainīts pret naudas sodu.

5. Piektā vardarbības epizode, kurā H.O. nodara smagus miesas bojājumus

37. 2001.gada 29.oktobrī iesniedzēja devās apciemot savu māti. Vēlāk tajā pašā dienā H.O. piezvanīja un lūdza iesniedzēju atgriezties mājās. Iesniedzēja, baidoties no kārtējās vardarbības, sacīja mātei: „Šis vīrietis saplosīs mani!” Iesniedzējas māte mudinājusi meitu doties ar bērniem mājās. Pēc 45 minūtēm viens no bērniem atgriezās un pavēstīja, ka viņu tēvs esot viņa māti sadūris un nogalinājis. Māte skriešus devusies uz iesniedzējas mājām. Viņa atrada meitu uz grīdas asiņojam. Ar kaimiņu palīdzību viņa ievietoja meitu taksometrā un aizveda uz Dijarbakiras Valsts slimnīcu. Slimnīcas vadība paziņoja viņai, ka meitas stāvoklis ir smags, un pārveda viņu uz labāk aprīkoto Dikles (Dicle) Universitātes slimnīcu. Ekspertīzes slēdzienā tika reģistrētas vairākas ar nazi izdarītas brūces uz dažādām ķermeņa daļām. Tomēr šīs brūces netika kvalificētas kā dzīvībai bīstamas.

38. Ap plkst. 11.30 tajā pašā dienā H.O. pats ieradās policijas iecirknī. Policija konfiscēja viņam nazi, kuru viņš bija izmantojis incidenta laikā. H.O. apgalvoja, ka sieva un bērni vēl neesot bijuši mājās, kad viņš pārnāca plkst. 18:00. Viņš piezvanījis un lūdzis viņus nākt mājās. Kad sieva ar bērniem atgriezās, viņš jautājis: „Kāpēc tu klīsti apkārt? Kāpēc neesi man pagatavojusi maltīti?” Iesniedzēja atbildējusi: „Mēs paēdām pie mātes”, un atnesusi viņam šķīvi ar augļiem. Viņi turpināja strīdēties. Viņš sacījis: „Kāpēc tu tik bieži ej pie mātes? Neej uz turieni tik bieži, paliec mājās un pieskati bērņus.” Strīds pieņēmās spēkā. Kādā brīdī iesniedzēja uzbrukusi viņam ar dakšīņu. Viņi sākuši cīkstēties, tad viņš zaudējis pār sevi kontroli, paķēris augļu nazi un uzbrucis viņai. Viņš neatceroties, cik dūrienu izdarījis. Viņš apgalvoja, ka viņa sieva ir augumā garāka par viņu, tādēļ viņš bijis spiests aizstāvēties, kad viņa uzbrukusi. Viņš piebilda, ka viņa sieva neesot slikts cilvēks un viņi esot dzīvojuši saticībā, taču situācija mainījies pirms diviem gadiem. Kautiņi sākušies, kad iesniedzējas māte sāka jaukties viņu ģimenes dzīvē. Viņš sacīja, ka nožēlo, ko izdarījis. H.O. tika atbrīvots pēc paskaidrojumu saņemšanas.

39.2001.gada 31.oktobrī iesniedzējas mātes advokāte vērsās ar lūgumu Dijarbakiras Valsts prokuratūrā. Iesniegumā viņa paskaidroja, ka pēc iesniedzējas mātes vārdiem H.O. viņu smagi piekāvis pirms pieciem gadiem, par ko viņš bija aizturēts un apcietināts. Tomēr pirmajā tiesas sēdē viņš tika atbrīvots. Viņa uzskatīja, ka viņas kliente un iesniedzēja bijušas spiestas atsaukt savas sūdzības, jo H.O. nepārtraukti izdarījis spiedienu un izteicis nāves draudus. Cilvēki runā, ka H.O. ir iesaistīts sieviešu tirdzniecībā. Visbeidzot, advokāte pieminēja incidentu 1998.gada 4.martā (skatīt augstāk), argumentējot, ka pēc tik nopietna incidenta H.O. atbrīvošana bija morāli pazemojoša, un lūdza viņu apcietināt.

40. 2001.gada 2.novembrī iesniedzējas advokāts iesniedza protestu ģenerālprokuroram, apstrīdot Dikles Medicīnas fakultātes slimnīcas ārstu slēdzienā,

kurā tika apgalvots, ka iesniedzējai nodarītie miesas bojājumi nav dzīvībai bīstami. Advokāts pieprasīja, lai tiktu izdarīta atkārtota ekspertīze.

41. 2001.gada 9.novembrī iesniedzēja vērsās prokuratūrā ar sūdzību, kurā viņa apgalvoja, ka strīda rezultātā H.O. viņu vairākkārt sadūris. Viņa lūdza virsprokuroru nozīmēt viņai atkārtotu ekspertīzi Tiesu medicīnas institūtā.

42. 2001.gada 8.novembrī prasītājai Tiesu medicīnas institūtā tika veikta atkārtota ekspertīze pēc prokurora pieprasījuma. Tiesu medicīnas eksperts konstatēja naža cirstas brūces uz kreisās rokas locītavas (3cm garumā), uz kreisā gurna (5cm dziļa), vēl vienu 2cm dziļu brūci uz kreisā gurna un brūci tieši virs kreisā ceļa. Viņš uzskatīja, ka šīs brūces nav dzīvībai bīstamas, tomēr to rezultātā prasītājai iestājās 7 dienas ilga darba nespēja.

43. 2001.gada 12.decembrī valsts prokurors Dijarbakiras Miertiesā iesniedza apsūdzības rakstu, kurā H.O. tika apsūdzēts uzbrukumā ar nazi saskaņā ar Kriminālkodeksa 456.panta 4.daļu un 457.panta 1.daļu.

44. Saskaņā ar 2002.gada 23.maija krimināllietu tiesas lēmumu Dijarbakiras Otrā miertiesā uzlika H.O. naudas sodu 839 957 040 Turcijas liru apmērā par uzbrukumā prasītājai ar nazi. Tiesa nolēma, ka atbildētājs drīkst nomaksāt sodu pa daļām 8 maksājumos.

6. Sestā vardarbības epizode, kurā H.O. draud prasītājai

45. 2001.gada 14.novembrī prasītāja iesniedza sūdzību, lūdzot ierosināt krimināllietu sakarā ar H.O. izteiktajiem draudiem.

46. 2002.gada 11.martā prokurors nolēma, ka nav konkrētu pierādījumu, lai nodotu H.O. kriminālvajāšanai, izņemot pašas prasītājas apgalvojumus.

7. Prasītājas māte iesniedz sūdzību prokuratūrā, kurā apgalvo, ka H.O. un viņa tēvs izteikuši nāves draudus.

47. 2001.gada 19.novembrī iesniedzējas māte prokuratūrā iesniedza sūdzību. Tajā viņa apgalvoja, ka H.O., A.O. un viņu radnieki nepārtraukti draudot viņai un viņas meitai. Konkrēti, H.O. teicis viņai: "Es nositīšu tevi, tavus bērnus un visu tavu ģimeni!" Viņš arī terorizējis viņu, pārkāpdams viņas privātumu un staigādams pa viņas īpašumu, apkāries ar nažiem un šaujāmieročiem. Ja notiks kādi ekscesi, kas skar viņu un viņas ģimeni, visas atbildība gulšoties uz H.O. Viņa arī pieminēja 2001.gada 29.oktobra notikumus, kas H.O. bija sadūris iesniedzēju (skat.augstāk). Reaģējot uz šo lūgumu, prokurors 2002.gada 22.novembrī uzrakstīja vēstuli Dijarbakiras Drošības pārvaldei, lūdzot viņus paņemt paskaidrojumus no iesniedzējas un H.O. un iesniegt ziņojumu par izmeklēšanas rezultātiem prokuratūrā.

48. Tikmēr 2001.gada 14.decembrī iesniedzēja no jauna ierosināja šķiršanās lietu Dijarbakiras Civillietu tiesā.

49. 2001.gada 23.decembrī policija saņēma H.O. paskaidrojumus saistībā ar iesniedzējas mātes apsūdzībām. H.O. noliedza visas apsūdzības un apgalvoja, ka viņa

sievasmāte, kura bija nemitīgi jaukusies viņu ģimenes lietās un veicinājusi to, ka meita ved amorālu dzīvesveidu, esot viņam draudējusi. Policija pieprasīja paskaidrojumus arī no iesniedzējas mātes un saņēma tos 2002.gada 5.janvārī. Viņa apgalvoja, ka H.O. katru dienu nākot līdz viņas mājas durvīm, demonstrējot nazi vai šaujamo un draudot nosist viņu, viņas meitu un mazbērnus.

50. 2002.gada 10.janvārī H.O. tika izvirzīta apsūdzība pēc Kriminālkodeksa 191.panta 1.daļas par nāves draudu izteikšanu.

51. 2002.gada 27.februārī iesniedzējas māte iesniedza kārtējo sūdzību Dijarbakiras prokuratūrā. Viņa apgalvoja, ka H.O. draudi kļuvuši agresīvāki. H.O. kopā ar saviem draugiem draudējis viņai un lamājies pa telefonu. Viņa apgalvoja, ka viņas dzīvībai draud reālas briesmas, lūdza veikt viņas telefona noklausīšanos un ierosināt lietu pret H.O. Tajā pašā dienā prokuratūra deva rīkojumu Turcijas telefonu tīkla vadībai iesniegt prokuratūrā visu telefona numuru sarakstu, no kuriem pienāks zvani uz mātes telefonu nākošā mēneša laikā. Tā kā nekāda reakcija nesevoja, prokurors atkārtoja savu rīkojumu 2002.gada 3.aprīlī.

52. 2002.gada 16.aprīlī Dijarbakiras Zvērināto tiesa nopratināja H.O. saistībā ar uzbrukšanu sievasmātei ar nazi. Viņš atkārtoja to, ko bija teicis policijai, piebilstot, ka nevēloties, ka viņa sieva apciemo viņas māti, jo māte piekopjot amorālu dzīvesveidu.

8. H.O. nogalina iesniedzējas māti

53. Iesniedzēja kopš 2001.gada 29.oktobra dzīvoja pie savas mātes.

54. Kādu dienu (datums nav noskaidrots), iesniedzējas māte bija sarunājusi, ka transporta kompānija pārvedīs viņas mēbeles uz Izmiru. H.O. uzzinājis to un sacījis: „Lai kur tu dotos, es tevi atradīšu un nogalināšu!” Neskatoties uz draudiem, 2002.gada 11.martā mēbeles tika iekrautas kompānijas furgonā. Furgons veica divus braucienus. Trešā brauciena laikā prasītājas māte vaicāja šoferim, vai viņš nevarētu viņu aizvest uz jauno vietu. Viņa apsēdās blakus šoferim. Ceļā furgonu apdzina taksometrs, nostājās tam priekšā un sāka signalizēt. Furgona šoferis, domādams, ka taksometra vadītājs vēlas pajautāt kādu adresi, apstājās. No taksometra izkāpa H.O. Viņš atvēra kabīnes durvis, kur sēdēja prasītājas māte, un kļiedza apmēram sekojošo: „Uz kuriem tu ved mēbeles?” Tad viņš izšāva uz sievieti. Iesniedzējas māte uz vietas nomira.

9. Kriminālā tiesvedība pret H.O.

55. 2002.gada 13.martā Dijarkabiras valsts prokurors iesniedza apsūdzības rakstu Dijarkabiras Zvērināto tiesai, kurā H.O. tika apsūdzēts tīšā slepkavībā saskaņā ar Kriminālkodeksa 449.panta 1.daļu.

56. Paskaidrojumos policijai, prokuroram un tiesai H.O. apgalvoja, ka nogalinājis prasītājas māti tādēļ, ka viņa esot mudinājusi viņa sievu piekopt amorālu dzīvesveidu, līdzīgu viņas pašas dzīvesveidam, un esot vedusi projām no viņa mājām viņa sievu un bērnus. Viņš arī apgalvoja, ka negadījuma dienā, kad viņš vaicājis, uz kuriem viņa ved mēbeles un kur ir viņa sieva, nelaiķe esot rupji atbildējusi: „Ej d...”, es aizvedīšu

tavu sievu un pārdošu [viņu].” Viņš sacīja, ka esot zaudējis savaldīšanos un nogalinājis viņu, aizstāvot savu godu un bērnus.

57. Galīgajā spriedumā 2008.gada 26.martā Dijarbakiras Zvērināto tiesa notiesāja H.O. par slepkavību un nelegālu ieroča glabāšanu. Viņam tika piespriests mūža ieslodzījums. Tomēr, ņemot vērā to, ka apsūdzētais ir izdarījis noziegumu nelaiķes provokatīvās uzvedības dēļ, tiesa mīkstināja sākotnējo spriedumu, nosakot 15 gadus un 10 mēnešus cietumā un naudas sodu 180 jauno Turcijas liru apmērā. Ņemot vērā pirmstiesas apcietinājumā pavadīto laiku un to, ka spriedums tiks skatīts apelācijas kārtībā, tiesa nolēma H.O. atstāt brīvībā.

58. Apelācijas process Kasācijas tiesā vēl ir priekšā.

10. Notikumu attīstība pēc H.O. atbrīvošanas

59. 2008.gada 15.aprīļa petīcijā iesniedzēja Kemalpasas (Kemalpaşa) Galvenajai prokuratūrai Izmirā iesniedza sūdzību nosūtīšanai uz Dijarbakiras prokuratūru, lūdzot attiecīgās iestādes aizsargāt viņas dzīvību. Viņa norādīja, ka viņas bijušais vīrs¹ H.O. ir izlaists no apcietinājuma un ka aprīļa sākumā viņš zvanījis viņas draugam M.M., kurš strādā kādā celtniecības objektā Dijarbakirā, un apjautājies par iesniedzējas dzīvesvietu. Tā kā M.M. atteicies pateikt adresi, H.O. piedraudējis viņam un teicis, ka nositīsot gan viņu, gan iesniedzēju. Iesniedzēja norādīja, ka viņš jau ir nogalinājis viņas māti un ilgi nedomāšot, lai nogalinātu arī viņu. Viņa bija nemitīgi mainījusi adreses, lai H.O. nevarētu viņu atrast. Visbeidzot, viņa lūdza izmeklēšanas iestādes neizpaust viņas lūgumā minēto adresi, kā arī viņas drauga vārdu, un saukt H.O. pie atbildības, ja turpmāk kaut kas slikts notiktu ar viņu vai viņas radiem.

60. 2008.gada 14.maijā iesniedzējas pārstāvis informēja Tiesu, ka iesniedzējas vīrs ir izlaists brīvībā un ka viņš ir atsācis draudēt viņai. Viņa sūdzējās, ka, neskatoties uz viņas lūgumu, nav veikti nekādi pasākumi. Tādēļ viņa vēlējās, lai Tiesa pieprasa Valdībai nodrošināt pietiekošus aizsardzības pasākumus.

61. 2008.gada 16.maija vēstulē Sekretariāts nodeva iesniedzējas lūgumu Valdībai, lūdzot to komentēt situāciju un informēt par pasākumiem, kas veicami valsts iestādēm.

62. 2008.gada 26.maijā Tieslietu Ministrijas Starptautisko tiesību un attiecību departamenta vadītājs nosūtīja faksu Dijarbakiras prokuratūrai saistībā ar iesniedzējas sūdzībām Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Viņš informēja Galveno prokuratūru, ka iesniedzējas sūdzība gaida izskatīšanu Tiesā, un lūdza sniegt informāciju par to, kā šobrīd tiek pildīts spriedums attiecībā uz H.O., cik tālu pavisījies process attiecībā uz iesniedzējas sūdzību, kas iesniegta Kemalpasas provinces Izmiras prokuratūrā, un kādi pasākumi veikti, lai aizsargātu prasītājas dzīvību.

63. Tajā pašā dienā Dijarbakiras Galvenās prokuratūras valsts prokurors sazinājās ar Dijarbakiras gubernatoru un lūdza viņam organizēt pasākumus iesniedzējas aizsardzībai.

64. Dijarbakiras Galvenās prokuratūras 2008.gada 28.maija vēstulē Sehitleras Galvenajai policijas pārvaldei Dijarbakirā valsts prokurors (A.E.) lūdza policiju izsaukt H.O. uz viņa kabinetu sakarā ar izmeklēšanu.

65. 2008.gada 29.maijā A.E. iztaujāja H.O. par iesniedzējas sūdzībā minētajiem faktiem. H.O. noliedza, ka draudējis prasītājai, un apgalvoja, ka viņa izvirzot šīs apsūdzības vienīgi tāpēc, ka grib viņam sagandēt dzīvi pēc iznākšanas no cietuma. Viņš apgalvoja, ka viņam neesot nekādu naidīgu jūtu pret iesniedzēju un ka viņš esot veltījis sevi visu ģimenei un bērniem.

66. 2008.gada 3.jūnijā A.E. paņēma paskaidrojumus no iesniedzējas drauga M.M. Viņš paskaidroja, ka H.O. esot viņam zvanījis un prasījis iesniedzējas adresi un solījis nogalināt viņu. M.M. nav ticies ar H.O. Viņš arī nav oficiāli sūdzējies par H.O. Tomēr viņš esot piezvanījis iesniedzējai un informējis viņu par H.O. izteiktajiem draudiem.

67. 2008.gada 20.jūnija vēstulē valdība informēja Tiesu, ka iesniedzējas vīrs vēl nav izcietis sodu, taču viņš atbrīvots līdz apelācijas tiesai, lai nepārsniegtu pieļaujamo pirmstiesas apcietinājuma limitu. Valdība arī norādīja, ka vietējā prokuratūra un Galvenā prokuratūra ir informētas par iesniedzējas sūdzību un viņi esot saņēmuši norādījumus par nepieciešamību nodrošināt iesniedzējas aizsardzību.

68. Beidzot 2008.gada 14.novembrī iesniedzējas oficiālais pārstāvis informēja Tiesu, ka viņa klientes dzīvība ir reāli apdraudēta, jo varas institūcijas nav darījušas neko, lai pasargātu viņu no bijušā vīra. Tiesas sekretariāts tajā pašā dienā nosūtīja vēstuli Valdībai, aicinot viņus sniegt informāciju par pasākumiem, ko tie paredzējuši iesniedzējas aizsardzībai.

69. 2008.gada 21.novembrī Valdība informēja Tiesu, ka policija ir veikusi konkrētus pasākumus, lai aizsargātu prasītāju no viņas bijušā vīra vardarbības. Konkrēti, bija noņemti prasītājas vīra pirkstu nospiedumi un viņa fotogrāfijas bija izdalītas reģiona policijas iecirkņiem, lai būtu iespēja viņu aizturēt, ja viņš parādītos prasītājas dzīvesvietas tuvumā. Policija bija nopratinājusi iesniedzēju par visiem viņas apgalvojumiem. Viņa paziņoja, ka pēdējā pusotra mēneša laikā viņas vīrs nav viņai draudējis.

II. UZ LIETU ATTIECINĀMIE TIESĪBU AKTI UN PRAKSE

A. Nacionālie tiesību akti un prakse

70. Zemāk uzskaitīti nacionālie tiesību akti, uz kuriem atsaucās tiesībsargājošās iestādes

1. Kriminālkodekss

188.pants

„Ikvienam, kurš ar varu vai draudiem piespiež otru personu kaut ko darīt vai nedarīt vai iegūst viņas atļauju kaut ko darīt ... draud 6 līdz 12 mēnešus ilgs cietumsods, kā arī ievērojams naudas sods no viena tūkstoša līdz 3 tūkstošiem liru.”

191.panta 1.daļa

„Ikviens, kurš, izņemot likumā paredzētus gadījumus, draud citai personai nodarīt smagu un nepamatotu kaitējumu, tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem.”

449.pants

„Ja tiek noslepkavots:

- a. sieva, vīrs, māsa vai brālis, audžumāte, adoptēts bērns, pamāte, patēvs, pabērns, vīra/sievastēvs, vīra/sievasmāte ... noziedznieks tiek sodīts ar mūža ieslodzījumu...”.

456.panta 1., 2.un 4.daļa

„Ikviens, kas pakļauj citu personu fiziskai spīdzināšanai vai nodara kaitējumu viņa vai viņas veselībai vai izraisa smadzeņu traumu bez nodoma nonāvēt, tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku no 6 mēnešiem līdz vienam gadam.”

Ja nodarījums apdraud cietušā dzīvību vai izraisa neatgriezenisku kāda orgāna vai maņas traucējumu, vai paliekošu runas defektu vai sejas izkropļojumu, vai fiziska vai garīga rakstura saslimšanu, kas turpinās 20 vai vairāk dienu, vai neļauj [cietušajam] pildīt darba pienākumus tikpat ilgi, likumpārkāpējs tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku no 2 līdz 5 gadiem.

Ja nodarījums nav izraisījis saslimšanu vai traucējis [cietušajam] turpināt darbu vai šīs situācijas nav pārsniegušas 10 dienu robežu, likumpārkāpējs tiks sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku no 2 līdz 6 mēnešiem vai ar ievērojamu naudassodu no 12 tūkstošiem līdz 150 tūkstošiem liru, ja cietušais ir iesniedzis sūdzību...”.

457.pants

Ja 456.pantā minētās darbības ir vērstas pret 449.pantā minētajām personām, vai noziedzīgais nodarījums izdarīts ar slēpta vai redzama ieroča vai kaitīgas ķīmiskas vielas palīdzību, sods tiek palielināts par vienu trešdaļu vai pusi no pamatsoda.”

460.pants

Situācijās, kuras minētas 456.un 459.pantā, kad kriminālvajāšanas uzsākšana ir atkarīga no tā, vai cietušais ir iesniedzis sūdzību, ja prasītājs atsauc savas pretenzijas pirms galīgā sprieduma pasludināšanas, krimināllieta tiek izbeigta.”

2. Ģimenes aizsardzības likums (Likums #4320, 1998.gada 14.janvāris)

1. sadaļa

„Ja dzīvesbiedrs vai bērns vai cits ģimenes loceklis, kurš dzīvo zem viena jumta, tiek pakļauts vardarbībai ģimenē, un ja šī persona vai galvenā prokuratūra par šo faktu informē civillietu tiesu, tiesnesis, ņemot vērā notikušā raksturu, var pēc savas

iniciatīvas veikt vienu vai vairākus no sekojošiem vai līdzīgiem pasākumiem, ko uzskata par lietderīgu. Likumu pārkāpušajam dzīvesbiedram var uzlikt pienākumu:

- (a) atturēties no nesavaldīgas vai draudīgas uzvedības attiecībā pret otro dzīvesbiedru vai bērniem (vai citiem ģimenes locekļiem, kuri dzīvo zem viena jumta),
- (b) aiziet no kopīgā mājokļa, atstājot to laulātajam un bērniem, un netuvoties mājām, kur dzīvo otrais laulātais un bērni, vai viņu darbavietām,
- (c) nebojāt otra laulātā (bērnu vai citu kopā dzīvojošu ģimenes locekļu) īpašumu,
- (d) netraucēt otra laulātā vai bērnu (vai citu turpat dzīvojošu ģimenes locekļu) mieru ar tehnisko saziņas līdzekļu palīdzību,
- (e) nodot jebkādas ieročus vai līdzīgus priekšmetus tiesībsargājošo iestāžu amatpersonām,
- (f) nenākt uz kopīgo mājokli alkohola vai citu apreibinošu vielu iespaidā, nelietot šādas vielas kopīgajā dzīvesvietā.

Augšminētie pasākumi piemērojami uz laiku, kas nepārsniedz 6 mēnešus. Ar šo rīkojumu pārkāpējs tiek brīdināts, ka, ja viņš neievēros uzliktos nosacījumus, viņš vai viņa tiks arestēts un apcietināts. Tiesnesis var noteikt uzturlīdzekļu maksājumus, ņemot vērā cietušā materiālos apstākļus.

Gadījumos, kas uzskaitīti I sadaļā, tiesas nodeva netiek iekasēta.”

2. sadaļa

„Tiesa nosūta vienu tiesiskās aizsardzības rīkojuma eksemplāru uz Galveno prokuratūru. Prokuratūra seko rīkojuma izpildei ar tiesībsargājošo iestāžu palīdzību.

Ja rīkojums netiek pildīts, tiesībsargājošā iestāde pēc savas iniciatīvas uzsāk izmeklēšanu (cietušā sūdzība nav obligāts priekšnoteikums) un nekavējoties nodod dokumentus Galvenajai prokuratūrai.

Prokuratūra nodod miertiesai lietu pret laulāto, kurš nav pildījis tiesiskās aizsardzības pavēli. Vietu un laiku lietas tūlītējai izskatīšanai nosaka saskaņā ar likumu # 3005 Par procesu, kas regulē *in flagrante delicto* lietas.

Arī tad, kad attiecīgā darbība veido atsevišķu pārkāpumu, laulātais, kurš neievēro tiesiskās aizsardzības rīkojumu, arī tiek sodīts ar brīvības atņemšanu uz laiku no 3 līdz 6 mēnešiem.”

3. 2008.gada 1.marta Ģimenes aizsardzības likuma normu īstenošana

71. Šīs normas, kuras tika izveidotas kā Likuma # 4320 izpildmehānisms, nosaka līdzekļus, kas piemērojami ģimenes locekļiem, kuri izdara vardarbības aktus, kā arī procedūras un principus, kas regulē šo līdzekļu piemērošanu, nolūkā aizsargāt ģimenes locekļus, kuri tiek pakļauti vardarbībai ģimenē.

B. Atbilstošie starptautiskie un salīdzinošo tiesību materiāli

1. Apvienoto Nāciju pozīcija attiecībā uz vardarbību ģimenē un sieviešu diskrimināciju

72. Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu (CEDAW) tika pieņemta 1979.gadā ANO Ģenerālajā Asamblejā, un **Turcija** to ratificēja 1986.gada 19.janvārī.

73. CEDAW sieviešu diskrimināciju definē kā „jebkādu atšķirību, izņēmumu vai ierobežojumu pēc dzimuma pazīmes, kas samazina vai likvidē cilvēka tiesību un pamatbrīvību atzīšanu, izmantošanu vai realizēšanu sievietēm politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras, pilsoņa tiesību vai jebkurā citā sfērā neatkarīgi no viņu ģimenes stāvokļa, pamatojoties uz vīriešu un sieviešu līdztiesību.” Attiecībā uz valstu pienākumiem CEDAW 2.pants nosaka, ciktāl tas attiecas uz lietu, sekojošo:

„Dalībvalstis nosoda diskrimināciju attiecībā uz sievietēm visās tās formās, vienojas nekavējoties ar visiem attiecīgajiem līdzekļiem realizēt diskriminācijas likvidēšanas politiku attiecībā uz sievietēm un šai nolūkā apņemas:

e) veikt visus atbilstošos pasākumus, lai izskaustu diskrimināciju attiecībā uz sievietēm no jebkādas personas, organizācijas vai uzņēmuma puses;

f) veikt visus atbilstošos pasākumus, tai skaitā likumdošanā, lai grozītu vai atceltu esošos likumus, lēmumus, paražas un praksi, kuri ir diskriminējoši attiecībā uz sievietēm;”

74. ANO Sieviešu diskriminācijas izskaušanas Komisija (CEDAW Komisija) ir definējusi, ka „ar dzimumu saistīta diskriminācija ir diskriminācijas veids, kas nopietni ierobežo sieviešu iespējas baudīt tiesības un brīvības vienlīdzīgi ar vīriešiem”, un tādēļ CEDAW 1.pants to aizliedz. Diskriminācija pēc dzimuma pazīmes kā vispārīga kategorija ietver ‘individuālu vardarbību’ⁱⁱ un ‘vardarbību ģimenē’.ⁱⁱⁱ Tādēļ diskriminācija pēc dzimuma pazīmes liek valstīm pildīt savus pienākumus. Vispārējā rekomendācijā # 19 šie pienākumi ir uzskaitīti. Tie ietver valstu pienākumu „veikt visus nepieciešamos tiesiskos un citus pasākumus, lai nodrošinātu efektīvu sieviešu aizsardzību pret dzimuma diskrimināciju^{iv}, ieskaitot soda sankcijas, civiltiesiskos līdzekļus un kompensācijas mehānismus, kas pasargātu sievietes no jebkura veida vardarbības^v.” Noslēguma komentāros par Turcijas apvienoto ceturto un piekto kārtējo ziņojumu (turpmāk tekstā ‘Noslēguma komentāri’), CEDAW komiteja vēlreiz uzsvēra, ka vardarbība pret sievietēm, tai skaitā vardarbība ģimenē, ir diskriminācijas veids (skat. CEDAW/C/TUR/4-5 and Corr.1, 15 February 2005, § 28).

75. Tālāk, skaidrojot Vispārējo rekomendāciju # 19, Komiteja saka sekojošo:

„...6. Konvencijas 1.pantā definēta sieviešu diskriminācija. Diskriminācijas definīcija ietver vardarbību dzimuma dēļ, respektīvi, tādu vardarbību, kura ir vērsta pret sievieti tādēļ, ka viņa ir sieviete, un kas skar nesamērīgi lielu skaitu sieviešu. Runa ir par darbībām, kas nodara fizisku, garīgu vai seksuālu kaitējumu vai izraisa ciešanas, par draudiem veikt šādas darbības, piespiešanu un citādu brīvības ierobežošanu. Vardarbība uz dzimuma piederības pamata var tikt kvalificēta kā noteiktu

Konvencijas normu pārkāpums neatkarīgi no tā, vai vardarbība šajās normās ir minēta *expressis verbis*.

7. Vardarbība dzimuma piederības dēļ, kura traucē vai neļauj sievietei baudīt cilvēktiesības un pamatbrīvības saskaņā ar vispārējām starptautiskajām tiesībām vai cilvēktiesību dokumentiem, ir diskriminācija Konvencijas 1.panta izpratnē.

Komentāri par atsevišķiem Konvencijas pantiem

...

2 (f).pPants, 5. un 10 (c). pants

11. Tradicionālais viedoklis, ka sievietes ir otršķirīgas būtnes, salīdzinot ar vīriešiem, vai stereotipu lomā atvēlēšana ļauj dziļāk iesakņoties plaši izplatītajai praksei, kurai raksturīga vardarbība vai piespiešana, piemēram, vardarbība un nīrgāšanās ģimenē, piespiedu precības, apliešana ar skābi un sieviešu dzimumorgānu izkropļošana. Šādi aizspriedumi un prakse var kalpot par attaisnojumu vardarbībai pret sievieti kā viņas aizsargāšanas vai kontroles veidu. Šādas vardarbības sekas attiecībā uz sieviešu fizisko un garīgo neaizskaramību tādas, ka viņām tiek liegta iespēja uz līdzvērtīgiem pamatiem baudīt, realizēt un apzināties cilvēka tiesības un pamatbrīvības.

Ja šajā komentārā runa pamatā ir par faktisku vardarbību vai vardarbības draudiem, tad šīs dzimumu piederībā balstītas vardarbības slēptās sekas ir iespēja paturēt sievietes pakļautā stāvoklī un atturēt viņas no piedalīšanās politiskajā dzīvē, atvēlot viņām zemāka līmeņa izglītību, prasmes un darba iespējas.”

76. Lietā *A.T. pret Ungāriju* (2005.gada 26.janvāris), kurā iesniedzēja apgalvoja, ka viņas civilvīrs un viņas divu bērnu tēvs bija viņu terorizējis un draudējis viņai kopš 1998.gada, CEDAW Komiteja lika Ungārijai veikt pasākumus, kas ‘garantētu iesniedzējas un viņas ģimenes fizisko un garīgi integritāti’, kā arī nodrošināt viņai dzīvesvietu, kur viņa būtu drošībā ar bērniem, ka arī sniegt palīdzību bērniem, juridisku palīdzību un kompensāciju atbilstoši nodarītajam kaitējumam un viņas tiesību pārkāpumam. Komiteja arī izstrādāja dažus praktiskus ieteikumus Ungārijai, kā uzlabot sieviešu aizsardzību pret vardarbību ģimenē, piemēram, izveidojot efektīvus izmeklēšanas, juridiskā un tiesiskā procesa mehānismus, kā arī palielinot ārstēšanas un atbalsta resursus.

77. Lietā *Fatma Yildirim pret Austriju* (2007.gada 1.oktobra lēmums), kuras būtība bija tāda, ka vīrs bija nogalinājis savu sievu Yildirim kundzi, CEDAW Komiteja atzina, ka dalībvalsts ir pārkāpusi obligāto pienākumu ar pienācīgu rūpību aizsargāt Fatmu Yildirim. Rezultātā Komiteja nolēma, ka dalībvalsts ir pārkāpusi saistības, ko tai uzliek CEDAW 2.a, c – f pants un CEDAW 3.pants, skatīts kopā ar CEDAW 1.pantu un Komitejas Vispārējo Rekomendāciju # 19, kā arī mirušās Fatmas Yildirim attiecīgās tiesības uz dzīvību un fizisko un garīgo integritāti.

78. Apvienoto Nāciju Ģenerālās Asamblejas 1993.gada Deklarācija par vardarbības pret sievieti izskaušanu 4.(c) pantā aicina valstis ‘ar pienācīgu rūpību veikt preventīvus un izmeklēšanas pasākumus un saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem, sodīt par vardarbības aktiem, kas vērsti pret sievietēm neatkarīgi no tā, vai šos aktus izdarījusi valsts vai fiziska persona.’

79. Savā trešajā ziņojumā 2006.gada 20.janvārī ANO Ekonomiskās un Sociālās padomes Cilvēktiesību komisijai (E/CN.4/2006/61) speciālais ziņotājs vardarbības pret sievietēm jautājumos puda viedokli, ka parastajās starptautiskajās tiesībās ir norma, kas ‘uzliek pienākumu valstīm veikt preventīvus pasākumus un reaģēt uz vardarbības aktiem pret sievietēm ar pienācīgu rūpību.’”

2. Eiropas Padome

80. Savā 2002.gada 30.aprīļa Rekomendācijā Rec(2002)5 par sieviešu aizsardzību pret vardarbību, Eiropas Padomes Ministru Komiteja cita starpā norādīja, ka dalībvalstīm jāievieš, jāizstrādā un/vai nepieciešamības gadījumā jāpilnveido tādas nacionālās vardarbības apkarošanas metodes cīņai, kas nodrošina maksimālu upuru drošību un aizsardzību, kā arī atbalstu un palīdzību, sabiedrības informētību, krimināltiesību un civiltiesību grozīšanu, kā arī mācības profesionāļiem, kuri saskaras ar vardarbību pret sievietēm un ar tās izskaušanu.

81. Ministru Komiteja īpaši uzsvēra nepieciešamību kriminalizēt tādas nopietnas vardarbības pret sievietēm aktus kā, piemēram, seksuālu vardarbību un izvarošanu, grūtnieču, neaizsargātu sieviešu, invalīdu, slimu vai atkarīgu upuru stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kā arī to, ka vardarbības izdarītājs ļaunprātīgi izmanto savu stāvokli. Rekomendācijā arī norādīts, ka dalībvalstu pienākums ir panākt, lai visiem vardarbības upuriem būtu iespēja ierosināt tiesvedību, ieviest normu, kas ļautu prokuroram ierosināt kriminālvajāšanu, mudināt prokurorus uzskatīt vardarbību pret sievietēm par vainu pastiprinošu vai izšķirošu faktoru, izlemjot jautājumu par to, vai krimināllietas ierosināšana ir vai nav sabiedrības interesēs, nodrošināt, ja nepieciešams pasākumus efektīvai upuru aizsardzībai pret draudiem un iespējamiem atbaidīšanas mēģinājumiem, kā arī veikt speciālus pasākumus, lai tiesas procesa laikā tiktu aizsargātas bērnu tiesības.

82. Attiecībā uz vardarbību ģimenē, Ministru Komiteja rekomendēja dalībvalstīm kvalificēt visas vardarbības formas ģimenē kā krimināli sodāmu nodarījumu un paredzēt iespēju veikt pasākumus, lai, cita starpā, ļautu tiesu varas iestādēm veikt pagaidu pasākumus upuru aizsardzībai, aizliedzot vardarbības izdarītājam kontaktēties ar upuri vai tuvoties tam, dzīvot vai atrasties noteiktās vietās, kriminalizējot visus vardarbības izdarītājam uzlikto ierobežojumu veidu pārkāpumus un ieviešot obligātu protokolu policijas, medicīnas un sociālo dienestu darbībai.

3. Amerikas sistēma

83. *Velazquez-Rodriguez* lietā Amerikas [Cilvēktiesību] tiesa nolēma:

” Prettiesisks akts, kurš pārkāpj cilvēktiesības un kuru sākotnēji nevar attiecināt uz kādu valsti (piemēram, tāpēc, ka to ir izdarījusi fiziska persona vai tāpēc, ka vainīgā persona nav identificēta), var valstij uzlikt starptautisku atbildību nevis paša vardarbības akta dēļ, bet tāpēc, ka valsts nav ar pienācīgu rūpību centusies novērst pārkāpumu vai reaģējusi uz to, kā to prasa Konvencija.”^{vi}

84. Juridiskais pamats tam, lai pēdējā līdzekļa veidā atbildību par fiziskas personas izdarītu aktu uzliktu Valstij, ir valsts nespēja pildīt pienākumu nodrošināt

cilvēktiesību aizsardzību, kā to paredz Amerikas Cilvēktiesību konvencijas 1(1).pant.^{vii} Amerikas [Cilvēktiesību] tiesas praksē šis princips tiek realizēts, atkal nosakot valstu starptautisko atbildību sakarā ar pienācīgas rūpības trūkumu cilvēktiesību pārkāpumu novēršanā, izmeklēšanā un pārkāpēju sodīšanā vai atbilstošas kompensācijas nodrošināšanā viņu ģimenēm.

85. 1994.gada Amerikas Konvencija par vardarbības pret sievietēm novēršanu, sodīšanu un izskaušanu (Belém do Pará Convention)^{viii} nosaka valstu pienākumus attiecībā uz vardarbības, kas saistīta ar dzimumu, izskaušanu. Tas ir vienīgais daudzpusējais cilvēktiesību līgums, kurš veltīts tikai vienai jomai – vardarbībai pret sievietēm.

86. Amerikas [Cilvēktiesību] komisija akceptē Amerikas [Cilvēktiesību] tiesas pieeju valsts atbildībai par fizisku personu darbību vai bezdarbību. *Maria Da Penha pret Brazīliju* lietā^{ix} Komisija nosprieda, ka Valsts nespēja ar pienācīgu rūpību novērst vardarbību ģimenē un izmeklēt sūdzību bija par iemeslu tam, ka valsts tika atzīta par atbildīgu saskaņā ar Amerikas konvenciju un Belém do Pará Convention. Turklāt Brazīlija bija pārkāpusi iesniedzējas tiesības un nebija izpildījusi savu pienākumu (cita starp, saskaņā ar Belém do Pará Konvencijas 7.pantu, kurš uzliek pienākumu visām valstīm nosodīt visas vardarbības formas pret sievietēm), jo nerīkojās operatīvi un izturējās tolerantā pret nodarīto vardarbību. Konkrēti Komisija nosprieda sekojošo:

„... Valsts iestāžu iecietība neaprobežojas ar šo gadījumu, tā drīzāk ir vispārpieņemta prakse. Tas, ka visa sistēma attaisno šo situāciju, tikai nostiprina psiholoģiskās, sociālās un vēsturiskās saknes un ļauj iesakņoties faktoriem, kuri veicina un atbalsta vardarbību pret sievietēm.

Ņemot vērā to, ka vardarbība, kurai tika pakļauta Maria da Penha, ir vispārēja nolaidīgas attieksmes prakse un valsts nespēja efektīvi izmeklēt un sodīt vardarbības izdarītājus, Komisija uzskata, ka šī lieta norāda ne tikai uz Valsts nespēju izpildīt savu pienākumu izmeklēt lietu un sodīt pārkāpēju, bet arī uz tās nespēju novērst šādu pazemojošu praksi. Vispārēja un diskriminējoša tiesu sistēmas neefektivitāte arī rada klimatu, kurš veicina vardarbību ģimenē, jo sabiedrība neredz Valsts kā sabiedrības pārstāvja vēlmi veikt efektīvus pasākumus, lai sodītu par šādu rīcību.”^x

4. Salīdzinošu tiesību materiāli

87. Vienpadsmit Eiropas Padomes valstīs – Albānijā, Austrijā, Bosnijā un Hercogovinā, Igaunijā, Grieķijā, Itālijā, Polijā, Portugālē, Sanmarino, Spānijā un Šveicē – pastāv prasība, ka varas iestādēm ir jāuzsāk kriminālprocess arī tad, kad upuris ir atsaucis savu sūdzību par vardarbību ģimenē.

88. 27 dalībvalstīs – Andorā, Armēnijā, Azerbaidžānā, Beļģijā, Bulgārijā, Kiprā, Čehijas Republikā, Dānijā, Anglijā un Velsā, Somijā, bijušajā Dienvidslāvijas republikā Maķedonijā, Francijā, Gruzijā, Vācijā, Ungārijā, Īrijā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Moldovā, Nīderlandē, Krievijas Federācijā, Serbijā, Slovākijā, Zviedrijā, **Turcijā**, un Ukrainā – varas iestādēm ir zināma rīcības brīvība, izlemjot jautājumu, vai ģimenes vardarbības gadījumos ierosināt kriminālprocesu. Daudzās tiesību sistēmās izšķir noziegumus, par kuriem lietu var ierosināt fiziska persona

(upura sūdzība šeit ir obligāts priekšnoteikums), un tādi noziegumi, kuri ir sabiedriski nozīmīgi (parasti tie ir nopietnāki nodarījumi un sabiedrības interesēs ir tos izskatīt).

89. Augšminēto 27 valstu tiesību akti un prakse liecina, ka lēmumu par to, vai uzsākt kriminālvajāšanu, ja cietusī/-šais atsauc savu sūdzību, pieņem prokuratūras iestāde, ņemot vērā lietas izskatīšanas sabiedrisko nozīmīgumu. Atsevišķās tiesību sistēmās, piemēram, Anglijā un Velsā, lemjot jautājumu par ģimenes varmākām, Karaliskajam kriminālvajāšanas dienestam ir pienākums ņemt vērā noteiktus faktorus, tai skaitā: nodarījuma smagumu; vai ir nodarīts fizisks vai psiholoģisks kaitējums; vai atbildētājs lietojis ieroci; vai atbildētājs izteicis draudus; ietekme (arī psiholoģiskā) uz jebkuriem bērniem, kuri dzīvo māsaimniecībā; iespēja, ka likumpārkāpējs varētu atkārtoti uzbrukt; ilgstošs apdraudējums cietušā vai jebkuras citas iesaistītas personas veselībai un drošībai; cietušās personas un atbildētāja pašreizējās attiecības; kādā veidā lietas ierosināšana pret cietušā gribu varētu ietekmēt šīs attiecības; attiecību vēsture, īpaši gadījumos, ja ir bijuši vardarbības precedenti; kā arī atbildētāja kriminālā pagātne, īpaši attiecībā uz vardarbību. Ir tieša norāde uz nepieciešamību samērot cietušā un bērnu tiesības 2.panta un 8.panta kontekstā, pirms tiek pieņemts lēmums par rīcības plānu.

90. Šķiet, ka Rumānija ir vienīgā valsts, kur kriminālvajāšanas tālākā virzība ir atkarīga vienīgi un jebkuros apstākļos no cietušā vēlmēm/sūdzībām.

B.Ziņojumi par vardarbību ģimenē un sieviešu situāciju **Turcijā**

1. Sieviešu aizstāvības fonda 'Purpura pajumte' (Mor Çati Kadın Siğinağı Vakfi) viedoklis par 2007.gada 7.jūlija Likuma Nr.4320 īstenošanu

91. Spriežot pēc šī ziņojuma, Likums Nr.4320 (skatīt augstāk 70.punktā) netiek īstenots pilnā apjomā. Pēdējos gados ģimenes lietu tiesas ir izdevušas vairāk 'aizsardzības rīkojumu' vai ierobežojošu rīkojumu. Tomēr dažas tiesas, reaģējot uz iesniegumiem, kas saņemti no sievietēm, kurām draud nāves briesmas, joprojām nozīmē izskatīšanu vairākus mēnešus uz priekšu. Šādos apstākļos tiesneši un prokurori izskata lietu pēc Likuma Nr.4320, it kā tā būtu lieta par šķiršanās veidu, lai gan tiesu varai būtu jārīkojas nekavējoties, ja runa ir par sievietēm, kuru dzīvībai draud briesmas. Kad tiesas rīkojums ir izdots, sievietes saskaras ar grūtībām tā īstenošanā.

92. Divu gadu laikā pirms ziņojuma publicēšanas, aptuveni 900 sieviešu ir vērsušās Mor Çati fondā, neatlaidīgi mēģinot atsaukties uz Likumu Nr.4320, taču tas veiksmīgi izdevies tikai 120 no viņām. Mor Çati ir identificējis nopietnas problēmas Likuma Nr.4320 īstenošanā. Novērojumi liecina, ka policijas iecirkņos pret vardarbību ģimenē joprojām ir visai iecietīga attieksme un ka daži policijas darbinieki mēģina uzstāties arbitru lomā, nostāties vīrieša pusē vai iesaka sievietei atsaukt sūdzību. Nopietnas problēmas rodas arī tiesas ierobežojošu rīkojumu noteikšanā vīrietim Likuma Nr.4320 ietvaros. Situācijā, kad vairākas sievietes vēlējas sadarboties ar Mor Çati, tiesas ierobežojošie rīkojumi netika pildīti, jo šo sieviešu vīri bija policijas darbinieki vai atradās draudzīgās attiecībās ar policijas darbiniekiem attiecīgajā policijas iecirknī.

93. Vēl jo vairāk - tiesas ierobežojošu rīkojumu izdošana tiek nepamatoti kavēta. Iemesls slēpjas tiesas nostājā, ka sūdzība par vardarbību ģimenē ir tāds laulības

šķiršanas lietas paveids. Domājams, ka kavēšanās nereti saistīta ar aizdomām, ka sievietes, iespējams, ceļ prasību gadījumos, kad vardarbība nemaz nav notikusi. Apgalvojumi, ka sievietes ļaunprātīgi izmanto Likumu Nr.4320 nav korekti. Ņemot vērā, ka dzīves materiālo pusi gandrīz simtprocentīgi nodrošina vīrietis, nav iedomājams, ka sievietes varētu prasīt Likuma Nr.4320 piemērošanu, ja viņas nebūtu saskārušās ar nāves briesmām. Visbeidzot, runa ir par ierobežojošiem rīkojumiem, kuriem parasti ir šaurs tvērums un tiesa to parasti nepaplašina.

2. 2005.gada 25.novembra Pētījuma ziņojums, ko sagatavojis Diyarbakiras Advokātu kolēģijas Sieviešu tiesību informācijas un īstenošanas centrs (KA-MER) par Likuma Nr.4320 ieviešanu dzīvē

94. No šī ziņojuma izriet, ka **Turcijā** izveidojusies vardarbības kultūra, un to uztver iecietīgi daudzās dzīves jomās. Pārskats par kādas civillietu miertiesas (sulh hukukmahkemesi) un triju civillietu tiesu (asliye hukuk mahkemesi) procesiem liecina, ka kopš Likuma Nr.4320 stāšanās spēkā ir identificētas 183 lietas, kuras ierosinātas saskaņā ar likumu Nr.4320 no brīža, kad likums stājās spēkā, līdz 2005.gada septembrim. No tām 104 lietās tiesa noteica dažādus līdzekļus, bet pārējās 79 lietās tiesa nolēma, ka nav pamata izdot tiesas rīkojumu, izbeidza tiesvedību vai nolēma, ka lieta neatrodas tiesas jurisdikcijā.

95. Neskatoties uz vardarbības ģimenē problēmas svarīgumu ir ļoti maz iesniegumu saskaņā ar šo likumu, jo vai nu sabiedrība nav informēta par tā esamību vai arī uzticēšanās drošības iestādēm reģionā ir niecīga. Vislielākās problēmas rada kavēšanās rīkojumu pieņemšanā un uzraugošo iestāžu nespēja kontrolēt rīkojumu izpildi.

96. Jāatzīmē arī, ka policijas iecirkņu darbinieku negatīvā attieksme pret upuriem, kas cietuši no vardarbības ģimenē, ir viens no šķēršļiem, kas attur sievietes no atsaukšanās uz šo likumu. Sievietes, kuras dodas uz policijas iecirkni, tāpēc, ka cietušas no vardarbības ģimenē, saskaras ar attieksmi, ka šī problēma ir privāta ģimenes lieta, kurā policija nevēlas iejaukties.

97. Šajā ziņojumā ir ieteikumi, kā uzlabot Likuma Nr. 4320 īstenošanu un izveidot efektīvu sieviešu aizsardzību pret vardarbību ģimenē.

4. Diyarbakiras KA-MER karstās palīdzības līnijas statistika par periodu no 1997.gada 1.augusta līdz 2007.gada 30.jūnijam.

98. Šis statistiski informatīvais ziņojums sastādīts, balstoties uz intervijām ar 2 484 sievietēm. Spriežot pēc materiāliem, visas prasītājas bija pakļautas psiholoģiskai vardarbībai un aptuveni 60% bija cietušas no fiziskas vardarbības. Lielākais skaits cietušo ir vecuma grupā no 20 līdz 30 gadiem (43%). 57% no šīm sievietēm bija precētas. Vairums prasītāju bija rakstīt un lasīt nepratējas vai ar zemu izglītības līmeni. 78% sieviešu bija kurdu izcelsmes. 91% cietušo no vardarbības bija no Diyarbakiras. 85% cietušo nebija sava ienākuma avota.

5. Amnesty International: 2004.gada ziņojums „**Turcija**: Sievietes un vardarbība ģimenē”

99. Spriežot pēc šī ziņojuma, statistikas dati par vardarbības pret sievietēm **Turcijā** ir nepilnīgi un neprecīzi. Rodas iespaids, ka vardarbības kultūra ir radījusi sievietēm divkārtu apdraudējumu – viņas kļūst par vardarbības upuriem un viņām liegta efektīva piekļuve tiesiskai aizsardzībai. Sievietes no mazaizsargātām grupām, piemēram, no ģimenēm ar zemiem ienākumiem vai sievietes, kuras bēg no konfliktiem vai dabas katastrofām, atrodas īpašā riska grupā. Šajā kontekstā jāsecina, ka noziedzīgi nodarījumi pret sievietēm dienvidaustrumu **Turcijā** visbiežāk paliek nesodīti.

100. Norādīts, ka sieviešu tiesību aizstāvji cīnās pret sabiedrības attieksmi, kurai raksturīga iecietība pret vardarbību pret sievietēm un kura nereti raksturīga tiesnešiem, augstākajiem valsts ierēdņiem un sabiedriskās domas līderiem. Arī pēc tam, kad likumdošanas reformas likvidēja tiesisku pamatu diskriminējošai attieksmei, sabiedriskā doma, kas piespiež sievietes ievērot noteiktu uzvedības kodu, ierobežo sieviešu iespējas veidot savu dzīvi.

101. Ziņojumā norādīts, ka visos kriminālās tiesvedības sistēmas līmeņos valsts iestādes nereaģē savlaicīgi vai pietiekoši stingri uz sieviešu sūdzībām par izvarošanu, seksuālo uzmākšanos vai citu vardarbību ģimenē. Policija neizrāda vēlēšanos novērst un izmeklēt vardarbību ģimenē, tai skaitā gadījumus, kad sieviete vardarbības rezultātā gājusi bojā. Prokurori atsakās uzsākt izmeklēšanu lietās, kas saistītas ar vardarbību ģimenē, vai veikt aizsardzības pasākumus sievietēm, kuras saskaras ar vardarbības risku savā ģimenē vai sabiedrībā. Policija un tiesas nespēj panākt, ka vīrieši, kuri saņēmuši tiesas rīkojumus, tai skaitā aizsardzības rīkojumus, tos pilda. Savos spriedumos tiesas ir nepamatoti iecietīgas, motivējot to ar ‘provokāciju’ no upura puses un atsaucoties uzniecīgiem pierādījumiem.

102. Sievietes saskaras ar daudziem šķēršļiem, kad viņām nepieciešama piekļuve tiesai un aizsardzībai pret vardarbību. Policijas darbinieki nereti uzskata, ka viņu pienākums ir mudināt sievietes atgriezties mājās un ‘salīgt mieru’, un viņi neizmeklē sieviešu sūdzības. Daudzas sievietes, īpaši lauku apvidos, nevar iesniegt oficiālu sūdzību, jo izbraukšana no mājām vietējā sabiedrībā tiek rūpīgi uzmanīta, kritizēta un dažreiz beidzas ar vardarbību.

103. Kaut arī dažas tiesas ir sākušas realizēt reformas, tiesām dotā rīcības brīvība ļauj turpināt praksi, ka tās ar nepamatotu iecietību izturas pret vardarbības izdarītājiem ģimenē. Sodus šādos gadījumos visbiežāk tiesneši pēc saviem ieskatiem samazina, joprojām izmantojot argumentu, ka pārkāpumu izraisījusi ‘smaga provokācija’ attiecībā uz paražām, tradīcijām vai godu.

104. Visbeidzot, šajā ziņojumā sniegtas vairākas rekomendācijas Turcijas valdībai vietējām un reliģiskajām kopienām par vardarbības problēmu risināšanu.

5. Pētījuma ziņojums par goda noziegumiem, kas sastādīts, balstoties uz Dijarbakiras Advokātu kolēģijas projekta Taisna tiesa visiem un Sieviešu tiesību informācijas un īstenošanas centra materiāliem

105. Šis ziņojums tika izstrādāts, lai iegūtu priekšstatu par tā dēvēta ‘goda noziegumu’ fenomena tiesiskajiem aspektiem. Tika pētītas lietas, kas izskatītas Dijarbakiras zvērināto tiesās un bērnu lietu tiesās. Pētījuma uzdevums bija noteikt, cik

liela daļa šādu prettiesisku nonāvēšanas gadījumu nonāk tiesās, tiesu attieksmi pret šīm lietām, apsūdzētā aizsardzības taktiku šajās lietās, sociālās struktūras lomu (piem., ģimenes padomes un paražas), kā arī šādu nonāvēšanu iemeslus. Šim nolūkam tika izpētītas Dijarbakiras zvērīnāto tiesās un bērnu lietu tiesās izskatītās lietas laika posmā no 1999. līdz 2005.gadam. Šajos septiņos gados tika identificētas 59 lietas, kuras beidzās ar sprieduma pasludināšanu. Šajās lietās kopumā tika nonāvēts 71 upuris/persona un tajās bija 81 atbildētājs.

106. Pētnieki konstatēja, ka lietās, kurās nogalinātais upuris/persona bija vīrietis, atbildētāji savai aizstāvībai parasti izmantoja argumentus, ka nogalinātais upuris/persona esot izvarojis, seksuāli uzmācies vai nolaupījis kādu atbildētāja radnieku vai mēģinājis iesaistīt atbildētāja radnieku prostitūcijā. Gadījumos, kad nogalinātais upuris/persona bija sieviete, atbildētāji, mēģinot sevi attaisnot, apgalvoja, ka upuris/persona esot sarunājusies ar citiem vīriešiem, sākusī nodarboties ar prostitūciju, vai pārkāpusi laulību. 46 spriedumos tika piemērotas normas par soda mīkstināšanu, pamatojoties uz neattaisnojamu provocēšanu. 61 spriedumā tika piemērotas diskrecionāras Turcijas Kriminālkodeksa 59.panta normas par soda mīkstināšanu.

JURIDISKAIS ASPEKTS

I PIENĒMAMĪBA

107. Valdība apstrīdēja iesnieguma pieņemamību divu apstākļu dēļ.

1. Nav ievērots Konvencijas 35.panta 1.daļas nosacījums par sešu mēnešu termiņu.

108. Valdība paskaidroja, ka iesniedzēja nav ievērojusi 6 mēnešu noilguma termiņu attiecībā uz notikumiem, kuri risinājušies pirms 2001.gada. Tā argumentēja, ka notikumi, kas risinājušies laika posmā starp 1995. un 2001.gadu ir iestājies noilgums. Ja iesniedzēju neapmierina nacionālo institūciju lēmumi attiecībā uz notikumiem, kuri risinājušies pēc minētā laika posma, viņai vajadzējis vērsties ar pieteikumu Komisijā vai – pēc 11.protokola stāšanās spēkā – Tiesā sešu mēnešu laikā pēc katra konkrēta lēmuma.

109. Iesniedzēja apgalvoja, ka viņa bija iesniegusi pieteikumu sešu mēnešu laikā pēc strīdīgajiem notikumiem. Viņasprāt visi notikumi jāskata kā viens veselums, nevis jāizmeklē pa vienam.

110. Tiesa atgādina, ka sešu mēnešu nosacījuma mērķis saskaņā ar Konvencijas 35.panta 1.daļu ir veicināt **garantēto drošību** un nodrošināt Konvencijas pārkāpumu izskatīšanu sapratīgās laika robežās (skatīt *Kenar pret Turciju*, Nr.67215/01 (dec.), 2005.gada 1.decembris). Saskaņā ar Tiesas iedibināto praksi, ja nav pieejami nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi, sešu mēnešu periods tiek skaitīts no datuma, kurā noticis akts, par kuru iesniegta sūdzība.

111. Šajā ziņā Tiesa norāda, ka no 1995.gada 10.aprīļa iesniedzēja un viņas māte tikušas vairākkārt pakļautas vardarbībai un draudiem no H.O. puses, kas radīja apdraudējumu viņu fiziskai integritātei. Šo vardarbības aktu rezultātā iesniedzējas mātei iestājusies nāve, bet iesniedzēja pakļauta ciešanām un dvēseles mokām. Tā kā

starp sūdzībā minētajiem notikumiem bijuši intervāli, Tiesa uzskata, ka kopumā vardarbību, kurai iesniedzēja un viņas māte tika pakļautas ilgstošā laika periodā, nedrīkst izskatīt kā atsevišķas un nesaistītas epizodes un tās uzskatāmas par savstarpēji saistītu notikumu ķēdi.

112. Ņemot vērā augstāk teikto, Tiesa norāda, ka iesniedzēja bija iesniegusi sūdzību sešu mēnešu laikā pēc tam, kad H.O. nogalināja viņas māti, kas ir tā epizode, kura uzskatāma par brīdi, kad iesniedzēja saprata, ka nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi ir neefektīvi, jo valsts varas iestādes nespēja atturēt H.O. no turpmākas vardarbības. Tā kā šie apstākļi neliecina par iesniedzējas vilcināšanos iesniegt sūdzību, tiklīdz kļuva skaidrs, ka nekas netiks darīts, lai mainītu sūdzībās minēto situāciju, Tiesa uzskata, ka attiecīgais datums atbilstoši 6 mēnešu nosacījumam nevar būt datums pirms 2002.gada 13.marta (skatīt augstāk 54.punktu). Jebkurā gadījumā iesniedzējas bijušais vīrs bija turpinājis izteikt draudus attiecībā uz viņas dzīvību un veselību un tādēļ nevar teikt, ka vardarbības praksei ir pienācis gals (skatīt punktus 59-69).

113. Šīs lietas konkrētajā kontekstā jāatzīst, ka iesniedzējas sūdzības ir tikušas iesniegtas savlaicīgi, ievērojot 6 mēnešu termiņa nosacījumu, kā prasīts Konvencijas 35.panta 1.daļā. Tādēļ Tiesa noraida Valdības iebildumus šajā jautājumā.

2. Nav izsmelti visi nacionālie tiesiskās aizsardzības līdzekļi

114.Valdības nākošais arguments bija, ka iesniedzēja nav izsmēlusi visus nacionālos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo viņa un viņas māte bija atsaukušas sūdzības vairākas reizes un tas bija par iemeslu kriminālās tiesvedības pret **iesniedzēju !!** izbeigšanai <tekstā 'applicant'; vai tomēr nav: pret atbildētāju vai apsūdzēto ??? >. Valdība arī apgalvoja, ka iesniedzēja neesot izmantojusi Likumā Nr.4320 noteikto aizsardzību un, sūdzības atsaucot, neesot ļāvusi prokuroram nodot lietu ģimenes tiesai. Valdība argumentēja, ka iesniedzējai bijusi iespēja izmantot administratīvo un civiltiesību līdzekļus, kuru efektivitāti Tiesa bija atzinusi iepriekšējās lietās (atsaucoties uz *Aytin pret Turciju*, 1998.gada 23.septembris, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VII). Visbeidzot, atsaucoties uz Tiesas spriedumiem *Ahmet Sadik pret Grieķiju* (1996.g.15.novembris, § 34, *Reports* 1996-V) un *Cardot pret Franciju* (1991.g.19.marts, § 30, Series A no 200) lietām, Valdība apgalvoja, ka iesniedzēja nav vērsusies ar sūdzībām nacionālajās instancēs par diskrimināciju, vismaz pēc būtības,<??> un tādēļ viņas iesniegums ir jāatzīst par nepieņemamu.

115. Iesniedzēja apgalvoja, ka viņa ir izsmēlusi visus iespējamus nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Viņa argumentēja, ka nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi bija izrādījušies neefektīvi, jo nespēja nosargāt viņas mātes dzīvību un atturēt viņas vīru no vardarbības pret viņu un viņas māti. Kas attiecas uz Valdības atsaukšanos uz Likumu Nr.4320 un apgalvojumiem, ka viņa neesot izmantojusi visus tajā paredzētos aizsardzības līdzekļus, iesniedzēja norādīja, ka šis likums stājās spēkā 1998.gada 14.janvārī, bet lielākā daļa notikumu, kas minēti šajā lietā, risinājušies pirms šī datuma. Līdz brīdim, kad šis likums stājās spēkā, nebija aizsardzības mehānisma pret vardarbību ģimenē. Jebkurā gadījumā, neskatoties uz viņas daudzajām sūdzībām prokuratūrā, netika veikts neviens no Likumā Nr.4320 minētajiem aizsardzības pasākumiem, kas varētu aizsargāt iesniedzējas un viņas mātes dzīvību un veselību.

116. Tiesa norāda, ka galvenais jautājums saistībā ar nacionālo aizsardzības līdzekļu izmantošanu ir: vai iesniedzējas nav izmantojušas nacionālajā likumdošanā pieejamos līdzekļus, īpaši Likumā Nr.4320 minētos, un vai nacionālo institūciju pienākums bija turpināt H.O. kriminālvajāšanu, neskatoties uz to, ka upuri bija atsaukuši savas sūdzības. Šie jautājumi ir nesaraujami saistīti ar jautājumu par to, cik efektīvi pašmāju tiesiskās aizsardzības līdzekļi spēja aizsargāt iesniedzēju un viņas māti pret vardarbību ģimenē. Ņemot vērā augstāk minētos apsvērumus, Tiesa pievieno šos jautājumus lietas izskatīšanai pēc būtības un izskatīs tos saskaņā ar Konvencijas 2., 3.un 14.pantu (skatīt, cita starpā, *Şemsi Önen pret Turciju*, no. 22876/93, § 77, 2002.g.14.maijs).

117. Ņemot vērā augšminēto, Tiesa norāda, ka iesniegums nav izteikti nepamatots Konvencijas 35.panta 3.daļas izpratnē. Tas nav nepieņemams arī no jebkura cita viedokļa. Tādēļ tas ir pasludināms par pieņemamu.

II IESPĒJAMĀIS KONVENCIJAS 2.PANTA PĀRKĀPUMS

118. Iesniedzēja sūdzējās, ka valsts iestādes nebija spējušas aizsargāt viņas mātes tiesības uz dzīvību un viņas vīrs nogalināja viņu, kas ir Konvencijas 2.panta pārkāpums. Šis pants attiecīgi paredz:

„1. Ikviens tiesības uz dzīvību aizsargā likums. Nevienam nedrīkst ar nodomu atņemt dzīvību, izņemot ja tiek izpildīts tiesas spriedums pēc apsūdzības noziegumā, par kuru likums paredz šādu sodu.”

A. Pušu argumenti

1. Iesniedzēja

119. Iesniedzēja sāka ar apgalvojumu, ka valsts iestādes un sabiedrība iecietīgi izturas pret vardarbību ģimenē un ka vardarbības izdarītāji apzinās, ka paliks nesodīti. Konkrēti, viņa norādīja, ka, neskatoties uz daudzajām krimināla rakstura sūdzībām Dijarbakiras Galvenajai prokuratūrai, netika piemērots neviens no likumā Nr.4320 paredzētajiem aizsardzības līdzekļiem, lai aizstāvētu viņu un viņas māti. Gluži pretēji, daudzos gadījumos valsts iestādes bija mēģinājušas pierunāt iesniedzēju un viņas māti atteikties no sūdzībām pret H.O. Nacionālās institūcijas bija izturējušās pilnīgi pasīvi, lai gan bija informētas par H.O. nāves draudiem, atstājot iesniedzēju un viņas māti varmākas varā.

120. Iesniedzēja norādīja, ka 2002.gada 27.februāra lūgumā viņas māte bija vērsusies Galvenajā prokuratūrā un informējusi valsts iestādes par H.O. draudiem izrēķināties. Tomēr prokurors nebija darījis neko, lai aizsargātu nelaiķes dzīvību. Pēc iesniedzējas domām fakts, ka valsts varas iestādes nebija izturējušās nopietni pret viņas mātes sūdzību, liecina, ka sabiedrības un valsts varas institūcijas iecietīgi izturas pret vardarbību ģimenē.

121. Iesniedzēja arī apgalvoja, ka, lai gan H.O. bija notiesāts par slepkavību, piespriests sods nebija viņu atturējis no vardarbības un tas bija ievērojami mazāks nekā sodi, kas parasti tiek piespriesti par slepkavību. Viegla soda piespriešana izskaidrojama ar to, ka savos paskaidrojumos apsūdzētais zvērināto tiesā apgalvoja,

ka nogalinājis viņas māti, lai aizsargātu savu godu. Turcijā tā ir vispārēja prakse, ka sods tiek mīkstināts tā dēvēto 'goda noziegumu' lietās, jo krimināllietu tiesas piespriež ļoti vieglus sodus vai atstāj apsūdzētos nesodītus ar šādu noziegumu saistītās lietās.

2.Valdība

122. Valdība uzsvēra, ka vietējās valsts iestādes bija nekavējoties un konkrēti reaģējušas uz iesniedzējas un viņas mātes sūdzībām. Tūlīt pēc sūdzību iesniegšanas iestādes bija reģistrējušas sūdzības, noorganizējušas medicīnisku apskati, uzklauzījušas lieciniekus, veikušas notikumu vietu apskati un nodevušas sūdzības kompetentām tiesu varas iestādēm. Kad tas bija nepieciešams un atkarībā no nodarījuma smaguma, varmāka bija paturēts apcietinājumā un krimināllietu tiesa bija atzinusi viņu par vainīgu. Visas procesuālās darbības bija paveiktas iespējami īsā laikā. Valsts iestādes bija rīkojušās ar pienācīgu rūpību un veltījušas nepieciešamo uzmanību sūdzībām, nekādas nolaidības nebija.

123. Tomēr, atsaucot savas sūdzības, iesniedzēja un viņas māte bija liegušas kompetentām iestādēm virzīt kriminālprocesu pret H.O., tādējādi viņas bija veicinājušas to, ka vardarbības izdarītājs palika nesodīts. Nekas lietas materiālos neliecina, ka iesniedzēja un viņas māte būtu atsaukušas savas sūdzības kaut kāda spiediena dēļ no H.O. vai atbildīgā prokurora puses. Kriminālvajāšanas progress bija atkarīgs no iesniedzējas sūdzībām, jo izskatāmo kriminālo darbību sekas nebija saslimšana vai darba nespēja uz laiku, kas pārsniegtu 10 dienas, kā noteikts Kriminālkodeksa 456.panta 4.daļā, 457.un 460.pantā. Turklāt vairumā gadījumu krimināllietu tiesas nebija atzinušas H.O. par vainīgu, jo pierādījumi nebija pietiekoši. Tādēļ nevarēja prasīt, lai atbildīgās iestādes nošķirtu iesniedzēju un viņas vīru un notiesātu viņu sodu, kamēr viņi dzīvo kā viena ģimene, jo tas būtu viņu tiesību pārkāpums Konvencijas 8.panta izpratnē.

124. Kas attiecas uz iesniedzējas mātes prasību tiesai 2002.gada 27.februārī, Valdība apgalvoja, ka šīs sūdzības saturs neatšķiras no iepriekšējām sūdzībām un tai ir vispārīgs raksturs. Nav konkrētu faktu vai pazīmju, ka viņas dzīvība patiešām bijusi apdraudēta. Prasībā māte nebija lūgusi nekādu aizsardzību, viņa tikai lūgusi nekavējoties izskatīt viņas sūdzību un sodīt iesniedzējas vīru. Tomēr viņas sūdzība bija pieņemta 2002.gada 27.februārī, reģistrēta un 2002.gada 27.maijā notika sēde, kurai sekojušas arī citas sēdes. Rezultātā pēc tam, kad H.O. bija nogalinājis iesniedzējas māti, H.O. tika piespriests smags sods.

3.Starptautiskais Cilvēktiesību tiesiskās aizsardzības centrs (Interights)

125. Atsaucoties uz starptautisko praksi, Interights norādīja, ka gadījumos, kad nacionālās valsts iestādes nav rīkojušās ar pienācīgu rūpību, lai novērstu vardarbību pret sievietēm, tai skaitā vardarbību, ko izdarījušas fiziskas personas, kā arī lai izmeklētu, nodotu kriminālvajāšanai un sodītu šādu vardarbību, no Valsts var prasīt atbildību par šādiem [vardarbības] aktiem. Tiesību uz brīvību no spīdzināšanas un tiesību uz dzīvību *jus cogens* (imperatīvais) raksturs prasa no valsts nevainojami atbildīgu un pienācīgu rīcību attiecībā uz šādu aktu izmeklēšanu un vainīgo saukšanu pie atbildības.

126. Saistībā ar vardarbību ģimenē jāsaprot, ka upuri tiek nereti iebiedēti vai pakļauti draudiem, kā rezultātā viņi neziņo par noziegumu vai atsauc sūdzības. Tomēr atbildība par saukšanu pie atbildības un nesodāmības nepieļaušanu gulstas uz Valsti. Starptautiskajā praksē tiek atzīts, ka plašam ieinteresēto personu lokam, nevis tikai un vienīgi upurim, ir jābūt iespējai ziņot un ierosināt vardarbības ģimenē izmeklēšanu. Bez tam starptautiskajā praksē arvien biežāk dominē uzskats, ka gadījumos, kad ir pietiekoši daudz pierādījumu un lietas izskatīšana ir sabiedrības interesēs, ir jāturpina kriminālprocess pret vardarbības izdarītāju arī tad, kad cietusī sieviete ir atsaukusi savu sūdzību. Šāda prakse liecina par tendenci nelikt galveno uzsvāru uz upura iesaistīšanās nepieciešamību, bet gan stingri prasīt atbildību un efektīvu rīcību no Valsts vainīgo saukšanai pie atbildības.

127. Ja viens lēmums neierosināt kriminālprocesu konkrētā lietā vēl neveido pienācīgas rūpības pienākuma pārkāpumu, tad likums vai prakse, kas automātiski paralizē izmeklēšanu un kriminālvajāšanu lietā par vardarbību ģimenē gadījumos, kas upuris atsauc savu sūdzību, šādu pārkāpumu veido. Attiecībā uz šiem pienākumiem un atsaucoties uz CEDAW komisijas lēmumu *Fatma Yildirim pret Austriju* lietā (kas minēta attiecīgi starptautisko materiālu sadaļā), tika izteikts viedoklis, ka Valsts pienākums ir ne tikai nodrošināt pienācīgu tiesisko mehānismu sistēmu, bet arī panākt to efektīvu ieviešanu praksē un izpildī.

B. Tiesas vērtējums

1. Iespējamā nespēja aizsargāt iesniedzējas mātes dzīvību.

a) Principi, kas attiecas uz šo lietu

128. Tiesa atgādina, ka 2.panta 1.daļas pirmais teikums ne tikai aizliedz Valstij ar nodomu un pretlikumīgi atņemt dzīvību, bet prasa arī aizsargāt ikvienu, kas atrodas tās jurisdikcijā, dzīvību (skatīt *L.C.B. pret Apvienoto Karalisti*, 1998.g.9.jūnijs, § 36, *Reports* 1998-III). Tas uzliek Valstij obligātu pienākumu noteiktos apstākļos aizsargāt tiesības uz dzīvību, izveidojot efektīvas krimināltiesību normas, kas, balstoties uz preventīvu, ierobežojošu un soda mehānismu sistēmu, neļauj nesodīti pakļaut personu vardarbībai. Pastāvot noteiktiem apstākļiem, valsts varas iestādēm veidojas pozitīvs pienākums veikt preventīvus pasākumus, lai aizsargātu indivīdu, kura dzīvību apdraud cita indivīda krimināla rīcība (skatīt *Osman pret Apvienoto Karalisti*, 1998.g.28.oktobris, § 115, *Reports* 1998-VIII, kas minēta *Kontrová pret Slovākiju* lietā, no. 7510/04, § 49, ECHR 2007 - ... (izvilkumi)).

129. Paturot prātā policijas darba grūtības modernajās sabiedrībās, cilvēku uzvedības neprognozējamību un operatīvo prioritāšu un resursu izvēli, pozitīvā pienākuma apjoms/tvērums interpretējams tādā veidā, lai tas neuzliktu neiespējamu un nesamērīgu pienākumu nastu valsts varai. Nav tā, ka ikviens apgalvojums par risku personas dzīvībai var uzlikt Valstij pienākumu veikt operatīvus pasākumus, lai novērstu šāda riska īstenošanos. Lai rastos pozitīvs pienākums, ir jābūt [oficiālam] atzinumam, ka kompetentās iestādes zināja vai tām būtu vajadzējis zināt brīdī, kad eksistēja reāls un tūlītējs risks, ka identificētās personas dzīvību apdraud trešā persona, un ka šīs iestādes nav veikušas savas kompetences ietvaros pasākumus, kādus no tiem varētu sagaidīt šā riska novēršanai. Vēl viens vērā ņemams apsvērums ir nepieciešamība panākt, ka policija izmanto savas pilnvaras, lai kontrolētu un

novērstu noziegumus tādā veidā, ka pilnībā tiktu respektētas procesuālās prasības un citas garantijas, kuras likumā paredzētā kārtībā ierobežo to darbības robežas, izmeklējot noziegumu, un sauc pārkāpējus pie atbildības, ieskaitot Konvencijas 5.pantā un 8.pantā minētās garantijas (sk. 116.punktā minēto *Osman* lietu).

130. Tiesa uzskata, ka, ja ir pamats apgalvot, ka attiecīgās iestādes ir pārkāpušas savu pozitīvo pienākumu aizsargāt tiesības uz dzīvību sava augšminētā pienākuma kontekstā - novērst un apkarot noziegumus pret personu -, Tiesai vispirms jāpārlicinās, ka attiecīgās iestādes zināja vai tām vajadzēja zināt brīdī, kad pastāvēja reāls un tūlītējs apdraudējums identificēta indivīda vai indivīdu dzīvībai trešās personas noziedzīgu nodarījumu veidā, un ka šīs iestādes nav veikušas visus iespējamus pasākumus savas kompetences ietvaros, kas, raugoties no veselā saprāta viedokļa, būtu varējuši novērst šādu apdraudējumu. Turklāt, ņemot vērā 2.pantā paredzēto tiesību raksturu, tiesībām, kas ir fundamentālas Konvencijas ietvarā, pietiek ar to, ka iesniedzējs uzrāda pierādījumus, ka iestādes nav darījušas visu, ko no viņām varētu saprāta robežās sagaidīt reāla un tūlītēja riska novēršanai. Tas ir jautājums, uz kuru var rast atbildi tikai tad, ja ņem vērā visus konkrētas lietas apstākļus (ibid.).

b)Augšminēto principu piemērošana šajā lietā

i) Lietas ietvars

131. Vadoties pēc augstāk teiktā, Tiesa pārbauda, vai nacionālās iestādes izpildīja savu pozitīvo pienākumu veikt preventīvus operatīvus pasākumus, lai aizsargātu iesniedzējas mātes tiesības uz dzīvību. Šeit ir jānoskaidro, vai iestādes tajā laikā zināja vai tām būtu bijis jāzina, ka pastāv reāls un tūlītējs apdraudējums iesniedzējas mātes dzīvībai H.O. noziedzīgu darbību rezultātā. No pušu paskaidrojumiem izriet, ka galvenais strīdīgais jautājums šajā lietā ir, vai vietējās atbildīgās iestādes rīkojās ar pienācīgu rūpību, lai novērstu H.O. vardarbību pret iesniedzēju un viņas māti, īpaši ar krimināltiesisku un citu atbilstošu preventīvu līdzekļu palīdzību, neņemot vērā to, ka upuri bija atsaukuši savas sūdzības.

132. Tomēr, pirms Tiesa pievēršas šiem jautājumiem, tā vēlas akcentēt sekojošo: vardarbība ģimenē, kas var izpausties visdažādākajās formās no psiholoģiskās vardarbības līdz fiziskai ietekmēšanai, nav tikai šīs konkrētās lietas jautājums. Tā ir vispārēja problēma, kura attiecas uz visām Dalībvalstīm un tā ne vienmēr nonāk atklātībā, jo nereti izpaužas personīgās attiecībās vai slēgtās kopienās, turklāt vardarbība skar ne tikai sievietes. Tiesa atzīst, ka arī vīrieši var kļūt par upuriem vardarbībai ģimenē, turklāt arī bērni – tieši vai netieši - nereti cieš no šīs parādības. Tādēļ Tiesa, izskatot šo lietu, ņem vērā problēmas [sabiedrisko] nozīmīgumu.

ii)Vai vietējās atbildīgās iestādes varēja paredzēt, ka H.O. uzbrukumam var būt letālas sekas?

133. Pievēršoties lietas apstākļiem, Tiesa norāda, ka iesniedzējas un viņas vīra H.O. attiecības bija visai saspringtas no paša sākuma. Nesaskaņu rezultātā H.O. ķērās pie vardarbības pret iesniedzēju, pret ko protestēja viņas māte, aizsargājot savu meitu. Šī iemesla dēļ viņa kļuva par H.O. agresijas objektu. Viņš apgalvoja, ka māte ir visu viņu problēmu vaininiece (sk. augstāk § 28). Šeit Tiesa uzskata par nepieciešamu sīkāk pakavēties pie atsevišķiem notikumiem un atbildīgo iestāžu reakcijas.

(i) 1995.gada 10.aprīlī H.O. un A.O. piekāva iesniedzēju un viņas māti, nodarot viņām vairākus miesas bojājumus, un draudēja viņas nogalināt. Lai gan iesniedzēja un viņas māte sākotnēji bija iesniegušas kriminālprasību sakarā ar šo epizodi, kriminālprocess pret H.O. un A.O. tika izbeigts, jo iesniedzējas atsaucā savas sūdzības (sk. augstāk §§ 9 -11);

(ii) 1996.gada 11.aprīlī H.O. atkal piekāva iesniedzēju, nodarot dzīvībai bīstamus miesas bojājumus. H.O. tika ievietots pirmstiesas izolatorā un pret viņu tika ierosināts kriminālprocess par smagu miesas bojājumu nodarīšanu. Tomēr pēc H.O. atbrīvošanas iesniedzēja atsaucā savu sūdzību un viņam celtās apsūdzības tika noņemtas (sk. augstāk §§ 13-19);

(iii) 1998.gada 5.februārī H.O. uzbruka iesniedzējai un viņas mātei ar nazi. Visi trīs guva smagus ievainojumus, un valsts prokurors nolēma neuzrādīt apsūdzību nevienam, jo nebija pietiekoši daudz pierādījumu (sk. augstāk §§ 20 un 21));

(iv) 1998.gada 4.martā H.O. uzbrauca ar savu automašīnu iesniedzējai un viņas mātei. Abām sievietēm tika nodarīti smagi miesas bojājumi. Kā redzams no mediķu atzinuma, abām iestājās darba nespēja uz 7 dienām, bet iesniedzējas mātes miesas bojājumi bija dzīvībai bīstami. Pēc šī incidenta cietušās lūdza prokuratūru veikt aizsardzības pasākumus sakarā ar H.O. izteiktajiem nāves draudiem, bet iesniedzēja ierosināja laulības šķiršanu. Policija, izmeklējot cietušo apgalvojumus, secināja, ka abas puses bija draudējušas viena otrai un ka iesniedzējas mātes apsūdzības balstās uz viņas vēlēšanos izšķirt savu meitu ar H.O., lai viņam atriebtos. Viņa arī esot 'izniekojusi' tiesībsargājošo iestāžu laiku. Pret H.O. tika uzsākta kriminālā tiesvedība par dzīvībai bīstamiem draudiem un slepkavības mēģinājumu, taču pēc H.O. izlaišanas no izolatora (sk. augstāk § 31)) iesniedzēja un viņas māte atkal atsaucā savas sūdzības. Šoreiz, neskatoties uz to, ka prokuratūra atcēla apsūdzības pret H.O. par dzīvībai bīstamu draudu izteikšanu un uzbraukšanu iesniedzējai, Dijarbakiras Zvērināto tiesa notiesāja viņu par miesas bojājumu nodarīšanu mātei un piesprieda viņam 3 mēnešu cietumsodu, kuru vēlāk nomainīja pret naudas sodu (sk. augstāk §§ 23-36);

(v) 2001.gada 29.oktobrī H.O. septiņas reizes iedūra iesniedzējai pēc tam, kad viņa bija ciemojusies pie mātes. H.O. padevās policijai, apgalvojot, ka viņš bija uzbrucis sievai kautiņa laikā, kuru bija izraisījusi viņa sievasmātes iejaukšanās viņu laulībā. Pēc H.O. liecības noklausīšanās policijas darbinieki viņu atlaida. Taču iesniedzējas māte vērsās ar iesniegumu Galvenajā prokuratūrā, lūdzot apcietināt H.O. un apgalvojot, ka viņa un viņas meita iepriekš bijušas spiestas atsaukt savas sūdzības H.O. spiediena un nāves draudu dēļ. Rezultātā H.O. tika notiesāts par uzbrukumu ar nazi un viņam tika uzlikts naudas sods (sk. augstāk §§ 37-44);

(vi) 2001.gada 14.novembrī H.O. draudēja iesniedzējai, taču prokuratūra neizvirzīja apsūdzību konkrētu pierādījumu trūkuma dēļ (sk. augstāk §§ 45 un 46);

(vii) 2001.gada 19.novembrī, iesniedzējas māte vērsās vietējā prokuratūrā ar iesniegumu, kurā sūdzējās, ka H.O. joprojām draud izrēķināties un uzvedas agresīvi, kā arī nēsā ieročus. Policija viņu atkal nopratināja un atlaida, bet prokurors ierosināja lietu par draudiem nogalināt (sk. augstāk §§ 47-49);

(viii) Vēlāk 2002.gada 27.februārī iesniedzējas māte informēja prokuratūru, ka H.O. draudi ir pastiprinājušies un viņu dzīvības ir pakļautas tiešām briesmām. Tādēļ viņa lūdza policijai saukt H.O. pie atbildības. Policija paņēma H.O. paskaidrojumus, bet Miertiesa nopratināja viņu sakarā ar šīm sūdzībām tikai pēc iesniedzējas mātes nogalināšanas. H.O. noliedza visas apsūdzības un apgalvoja, ka neesot vēlējies, lai viņa sieva apmeklētu viņas māti, kurai esot amorāls dzīves veids (sk. augstāk §§ 51-52).

134. Ņemot vērā visus augšminētos notikumus, bija skaidrs, ka vardarbība pret iesniedzēju un viņas māti aug plašumā. Vardarbības akti, kurus H.O. bija pastrādājis, bija pietiekoši nopietni, lai tiktu ieviesti aizsardzības pasākumi, jo iesniedzēju drošībai un veselībai joprojām draudēja briesmas. No attiecību hronikas nepārprotami izriet, ka vainīgajam ir ar vardarbības epizodēm bagātīga vēsture, tātad turpmākas vardarbības risks ir ievērojams.

135. Jāpiebilst, ka attiecīgajām valsts iestādēm bija zināma arī cietušo situācija, un māte bija vērsusies ar lūgumu Dijarbakiras Galvenajā prokuratūrā, informējot to, ka pastāv tieši draudi viņas dzīvībai, un lūdzot policiju saukt H.O. pie atbildības, taču šīs iestādes aprobežojās ar paskaidrojumu pieprasīšanu no H.O. Aptuveni divas nedēļas vēlāk pēc šī lūguma iesniegšanas 2002.gada 11.martā H.O. nogalināja iesniedzējas māti (sk. § 54).

136. Izvērtējusi šos apstākļus, Tiesa uzskata, ka vietējās atbildīgās iestādes bija varējušas prognozēt, ka H.O. spēj pastrādāt vardarbību ar letālu iznākumu. Tiesa, protams, nevar droši apgalvot, ka notikumu gaita būtu bijusi citāda un ka nogalināšana nebūtu notikusi, ja atbildīgās iestādes būtu rīkojušās citādi, taču tā atgādina, ka nespēja veikt atbilstīgus pasākumus, kas būtu varējuši izmainīt epizodes iznākumu vai mazināt nodarīto kaitējumu, ir pietiekams iemesls, lai no Valsts prasītu atbildību (sk. *E. un citi pret Apvienoto Karalisti*, no. 33218/96, § 99). Tādēļ Tiesa pārbaudīs, cik adekvāti atbildīgās iestādes piemēroja attiecīgus līdzekļus, lai novērstu iesniedzējas mātes nogalināšanu.

(iii) Vai atbildīgās iestādes rīkojušās ar pienācīgu rūpību, lai novērstu iesniedzējas mātes nogalināšanu

137. Valdība apgalvoja, ka ikreiz, kad prokuratūra ierosināja krimināllietu pret H.O., viņi bijuši spiesti izbeigt tiesvedību saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem, jo iesniedzēja un viņas māte atsauca savas sūdzības. Valdība uzskata, ka jebkāda tālāka iejaukšanās no atbildīgo iestāžu puses būtu bijusi cietušo tiesību pārkāpums 8.panta izpratnē. Iesniedzēja paskaidroja, ka viņa un viņas māte bijušas spiestas atsaukt sūdzības, jo H.O. bija izdarījis spiedienu un draudējis ar viņām izrēķināties.

138. Tiesa atzīmē, ka Dalībvalstu starpā jau no sākuma nav bijis vienota viedokļa, vai turpināt ģimenes vardarbības izdarītāju kriminālvajāšanu gadījumos, kad upuris atsauc savas sūdzības (sk. §§ 87 un 88). Tomēr visi apzinās, ka atbildīgajām iestādēm pienākums pienācīgi rīkoties jāsamēro ar cietušā tiesībām saskaņā ar 2., 3.vai 8.pantu, pirms tās izlemj, kā rīkoties. Izpētījusi valstu praksi šajā jautājumā (sk. § 89), Tiesa norāda, ka ir noteikti faktori, kas jāņem vērā, izlemjot jautājumu par kriminālvajāšanu:

- nodarījuma smagums;
- vai cietušajam nodarītais kaitējums ir fizisks vai psiholoģisks;
- vai atbildētājam bija ierocis;
- Vai atbildētājs ir izteicis kādus draudus uzbrukuma laikā;
- vai atbildētājs bija iepriekš izplānojis uzbrukumu;
- ietekme uz jebkuriem bērniem (tai skaitā psiholoģiskā), kuri dzīvo šajā mājsaimniecībā;
- iespēja, ka uzbrukums varētu atkārtoties;
- ilgstošs apdraudējums cietušā vai jebkuras citas personas, kura bija vai varētu būt iesaistīta, drošībai un veselībai;
- pašreizējās cietušās un atbildētāja attiecības; kā tiesvedības turpināšana pret cietušās gribu varētu iespaidot šīs attiecības;
- attiecību vēsture, īpaši ja vardarbība kādreiz jau bijusi;
- un atbildētāja kriminālā vēsture, īpaši jebkāda vardarbība.

139. No šīs prakses var secināt, ka, jo nopietnāks pārkāpums vai jo lielāks turpmāku pārkāpumu risks, jo lielāka varbūtība, ka sabiedrības interesēs krimināllieta tiks virzīta arī tad, kad cietušie ir atsaukuši savas sūdzības.

140. Kas attiecas uz Valdības argumentu, ka jebkuri attiecīgo iestāžu centieni nošķirt iesniedzēju un viņas vīru būtu beigušies ar to, ka tie tiktu kvalificēti kā cietušo tiesību uz privāto dzīvi pārkāpums, un, atceroties, ka Turcijas likumdošanā nav prasības turpināt kriminālvajāšanu gadījumos, kad cietusī atsauc sūdzību un nav guvusi veselības kaitējumu, kas radītu darba nespēju uz laiku, kas pārsniedz 10 dienas, Tiesas uzdevums šobrīd ir noskaidrot, vai vietējās varas iestādes atrada pareizo līdzsvaru starp cietušās tiesībām saskaņā ar 2.pantu un 8.pantā noteiktajām tiesībām.

141. Šajā sakarā Tiesa atzīmē, ka H.O. no paša attiecību sākuma ar iesniedzēju rīkojās vardarbīgi. Vairākos gadījumos gan iesniedzēja, gan viņas māte tika ietekmētas fiziski un psiholoģiski, ņemot vērā šausmas un bailes, ko viņas pārcieta. Dažās uzbrukuma epizodēs H.O. izmantoja nāvējošus ieročus, piemēram, nazi vai bisi, kā arī pastāvīgi izteica draudus nogalināt iesniedzēju un viņas māti. Runājot par iesniedzējas mātes nonāvēšanu, var apgalvot, ka uzbrukums bija izplānots, jo viņam līdzī bija nazis un bise, un viņš bija vairākkārt klīdis ap cietušās māju pirms šīs epizodes (sk. augstāk §§ 47 un 54).

142. Iesniedzējas māte kļuva par mērķi sakarā ar viņas iejaukšanos ģimenes attiecībās – ko šādi uztvēra apsūdzētais -, un laulātā pāra bērni arī uzskatāmi par upuriem, ņemot vērā ilgstošās vardarbības psiholoģisko ietekmi. Kā minēts iepriekš, šajā gadījumā turpmākā vardarbība bija ne tikai iespējama, bet arī prognozējama, ja ņem vērā H.O. vardarbīgo rīcību un kriminālvēsturi, viņa radīto apdraudējumu upuru drošībai un veselībai, kā arī vardarbības esamību ģimenes attiecību vēsturē (sk. §§ 10, 13, 23, 37, 45, 47 un 51).

143. Tiesa neuzskata, ka vietējās varas iestādes bija pietiekoši uzmanīgi izanalizējušas šos faktorus, kad tās vairākas reizes pēc kārtas lēma, ka krimināllieta pret H.O. būtu izbeidzama. Gluži otrādi, šķiet, ka tās uzsvāru lika uz neiejaukšanos tajā, ko viņi kvalificēja kā 'ģimenes lietas' (sk. § 123). Turklāt nekas neliecina par to, ka vietējās iestādes būtu iedziļinājušās motīvos, kas bija sūdzību atsaukšanas pamatā. Un tas tā notika, neskatoties uz iesniedzējas mātes skaidrojumu Dijarbakiras prokuroram, ka

viņas bija atsaukušas savas sūdzības sakarā ar H.O. spiedienu un draudiem atņemt viņām dzīvību (sk. § 39). Pārsteidz arī fakts, ka cietušās atsaucā savus iesniegumus tad, kad H.O. bija brīvībā vai arī bija izlaists no izolatora (sk. §§ 9-12, 17-19, 31 un 35).

144. Kas attiecas uz Valdības argumentu, ka jebkura tālāka nacionālo iestāžu iejaukšanās būtu Konvencijas 8.pantā noteikto cietušo tiesību pārkāpums, Tiesa vēlas atsaukties uz līdzīgu lietu, kas saistīta ar vardarbību ģimenē (sk. *Bevacqua un S.pret Bulgāriju*, no.71127/01, § 83, 2008.g. 12.jūnijs), kurā Tiesa nolēma, ka varas iestāžu uzskats, ka palīdzība nav nepieciešama, jo strīds attiecas uz 'privātu lietu', nav savienojams ar Valsts pozitīvo pienākumu nodrošināt iesniedzēju tiesības. Tiesa vēlreiz atgādina, ka atsevišķos gadījumos nacionālo institūciju iejaukšanās privātajā vai ģimenes dzīvē var būt nepieciešama, lai aizsargātu citu cilvēku veselību vai tiesības vai lai novērstu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu (sk. *K.A. un A.D. pret Beļģiju*, no. 42758/98 un 45558/99, § 81, 2005.gada 17.februāris). Nopietnais risks, kādam tika pakļauta iesniedzējas māte, šajā lietā noteikti prasīja, lai atbildīgās iestādes aktīvi iesaistās.

145. Tomēr Tiesa ar nožēlu konstatē, ka kriminālā izmeklēšana šajā lietā bija stingri atkarīga no tajā laikā spēkā esošajām nacionālo tiesību aktu normām par iesniedzējas un viņas mātes sūdzību nepieciešamību, konkrēti, spēku zaudējušā Kriminālkodeksa 456.panta 4.daļas, 457.un 460.panta, kuri liedza prokuratūrai turpināt kriminālvajāšanu, tā kā noziedzīgie nodarījumi nebija noveduši pie saslīmšanas vai darba nespējas uz 10 dienām vai ilgāk (sk. augstāk § 70). Tiesa norāda, ka augstāk minēto normu ievērošana un nacionālo atbildīgo iestāžu kumulatīva nespēja turpināt H.O. kriminālvajāšanu, liedza iesniedzējas mātei viņas drošības un veselības aizsardzības iespēju. Citiem vārdiem, tai laikā spēkā esošie tiesību akti, īpaši norma par vismaz 10 dienu darba nespējas minimumu, traucēja izpildīt valsts obligāto pienākumu ieviest un efektīvi piemērot sistēmu, kas ļautu sodīt jebkuras ģimenes vardarbības formas un nodrošinātu vardarbības upuriem pienācīgus aizsarglīdzekļus. Tādējādi Tiesa uzskata, ka ņemot vērā H.O. pagātnē pastrādāto noziegumu nopietnumu, prokuratūrai vajadzēja virzīt kriminālprocesu kā sabiedriski nozīmīgu lietu, neskatoties uz to, ka cietušās bija atsaukušas sūdzības (sk. augstāk šajā kontekstā Ministru Komitejas Rec(2002)5, §§ 80-82).

146. Bez tiesību aktiem, kas traucēja efektīvi aizsargāt upurus pret vardarbību ģimenē, Tiesai arī jānoskaidro, vai vietējās varas iestādes bija rīkojušās ar pienācīgu rūpību, lai aizsargātu iesniedzējas mātes tiesības uz dzīvību visādā citādā veidā.

147. Šajā kontekstā Tiesa norāda, ka, neskatoties uz nelaiķes sūdzību, ka H.O. terorizē viņu, pārkāpdams viņas privātumu, klaiņodams pa viņas īpašumu un nēsādams līdzīgas nažus un šaujamočus (sk. augstāk § 47), policija un prokuratūra nebija nedz apcietinājušas H.O., nedz veikušas kādus citus atbilstošus pasākumus sakarā ar informāciju, ka viņam ir bīstams, ar kuru viņš nikni draudējis (sk. augstāk minēto *Kontrová* lietu, § 53). Ja Valdības arguments ir tāds, ka nav konkrētu pierādījumu, ka iesniedzējas mātes dzīvība ir neizbēgami briesmās, Tiesa savukārt norāda, ka nekas neliecina, ka atbildīgās iestādes būtu izvērtējušas apdraudējumu no H.O. puses, un secina, ka viņa aizturēšana nebija samērīgs solis šādos apstākļos; drīzāk jāsauc, ka attiecīgās iestādes vispār nerisināja šos jautājumus. Jebkurā gadījumā Tiesa vēlas pasvītrot, ka ģimenes vardarbības gadījumos nozieguma izdarītāja tiesības nedrīkst

būt svarīgākas par upuru tiesībām uz fizisko un garīgo integritāti (sk. CEDAW komitejas lēmumus *Fatma Yildirim pret Austriju* un *A.T.pret Ungāriju*, abi minēti augstāk attiecīgi §§ 12.1.5 un 9.3).

148. Saistībā ar Valsts pozitīvo pienākumu nodrošināt preventīvus operatīvus pasākumus, lai aizsargātu indivīdu, kura dzīvībai draud briesmas, varētu arī sagaidīt, ka iestādes, kad tām ir darīšana ar aizdomās turamo, kuram ir vardarbības kriminālvēsture, veic īpašus pasākumus atbilstoši situācijas bīstamībai, lai aizsargātu iesniedzējas māti. Šim nolūkam vietējais prokurors vai miertiesnesis pēc savas iniciatīvas būtu varējis izdot rīkojumu par vienu vai vairākiem aizsardzības pasākumiem, kas minēti Likuma Nr. 4320 1.un 2.punktā (sk. augstāk § 70). Viņi arī varēja izdot ierobežojošu rīkojumu, kurš neļautu H.O. tuvoties vai sazināties ar iesniedzējas māti vai atrasties noteiktās vietās (sīkāk sk. augstāk Ministru Komitejas Rekomendāciju Rec(2002)5, § 82). Gluži pretēji, reaģējot uz iesniedzējas mātes atkārtotiem lūgumiem nodrošināt viņai aizsardzību, policija un miertiesa aprobežojās ar to, ka paņēma paskaidrojumus no H.O. un atbrīvoja viņu (sk. augstāk §§ 47-52). Kamēr valsts varas iestādes ieturēja pasīvu taktiku gandrīz divas nedēļas pēc paskaidrojumu saņemšanas, H.O. iesniedzējas māti nošāva.

149. Pastāvot šādiem apstākļiem, Tiesa nevar uzskatīt, ka nacionālās valsts iestādes tika rīkojušās ar pienācīgu rūpību. Tātad tās nav izpildījušas savu pozitīvo pienākumu aizsargāt iesniedzējas mātes dzīvību Konvencijas 2.panta izpratnē.

2)Iesniedzējas mātes nonāvēšanas kriminālizmeklēšanas efektivitāte

150. Tiesa atgādina, ka pozitīvais pienākums, ko nosaka Konvencija 2.panta pirmajā teikumā, loģiski ietver sevī arī prasību, ka ir jāizveido efektīva un neatkarīga tiesu sistēma, kas ļautu noteikt slepkavības cēloni un sodīt vainīgās puses (sk., *mutatis mutandis, Calvelli un Ciglio pret Itāliju*, [GC], no. 32967/96, ECHR 2002, § 51). Šādas izmeklēšanas būtība ir nodrošināt efektīvu nacionālo tiesību aktu, kas aizstāv tiesības uz dzīvību, izpildi, un lietās, kurās ir iesaistīti valsts pārstāvji vai valsts varas orgāni, prasīt no viņiem atbildību par nāves iestāšanos gadījumos, kas atrodas viņu kompetencē (sk. *Paul and Audrey Edwards*, minēts augstāk, §§ 69 un 71). Efektīva izmeklēšana Konvencijas 2.panta izpratnē nozīmē, ka tā jāuzsāk bez kavēšanās un jāveic iespējami ātri (sk. *Jaša pret Turciju*, 1998.g.2.septembris, §§ 102-104, *Reports* 1998-VI; *Çakici pret Turciju* [GC], no. 23657/94, §§ 80-87 un 106, ECHR 1999-IV). Ir jāreķinās, ka var rasties šķēršļi vai grūtības, kas kavē virzību konkrētas situācijas izmeklēšanā. Tomēr valsts iestāžu tūlītēja reaģēšana, izmeklējot lietu, kas saistīta ar nāvīga spēka lietošanu ir visumā uzskatāma par būtisku faktoru, lai sabiedrība ticētu likuma varai un lai novērstu jebkādas tolerances izpausmes attiecībā uz pretlikumīgām darbībām (sk. *Avşar pret Turciju*, no. 25657/94, § 395, ECHR 2001-VII (extracts)).

151. Tiesa norāda, ka valsts iestādes ir patiešām vispusīgi izmeklējušas apstākļus, kas saistīti ar iesniedzējas mātes nonāvēšanu. Tomēr, kaut arī H.O. stājās tiesas priekšā un tika notiesāts par slepkavību un pretlikumīgu šaujamo nēsāšanu, priekšā vēl ir kasācijas sūdzības izskatīšana (sk. augstāk §§ 57 un 58). Tādēļ izskatāmā kriminālā tiesvedība, kas jau turpinās vairāk nekā 6 gadus, nevar tikt uzskatīta par savlaicīgu valsts iestāžu reaģēšanu uz nogalināšanu ar nodomu, jo nozieguma izdarītājs ir jau atzinies noziedzīgā nodarījumā.

3) Secinājumi

152. Ņemot vērā visu augšminēto, Tiesa uzskata, ka minētie bezdarbības gadījumi noveda pie tā, ka šajos apstākļos krimināltiesiskie un civiltiesiskie aizsardzības līdzekļi kļuva neefektīvi. Tiesa arī noraida Valdības iepriekšējos iebildumus (sk. augstāk § 114), kas pamatojas uz šo līdzekļu neizmantošanu.

153. Vēl vairāk, Tiesa secina, ka krimināltiesiskā sistēma, kā tā tika piemērota šajā lietā, nebija pietiekami adekvāta, lai spētu efektīvi atturēt H.O. no pretlikumīgu darbību izdarīšanas. Šķēršļi, kas izrietēja no tiesību aktiem, un nespēja izmantot pieejamos līdzekļus mazināja esošās tiesu sistēmas atturošo efektu un lomu, kas bija nepieciešami, lai netiktu pārkāptas cietušās tiesības uz dzīvību, kas nostiprinātas Konvencijas 2.pantā. Šajā sakarā Tiesa vēlreiz norāda, ka, tiklīdz situācija nokļūst redzeslokā, nacionālās valsts iestādes nedrīkst attaisnot ar cietušā attieksmi savu nespēju veikt efektīvus pasākumus, kas neļautu varmākam īstenot savus draudus, kas vērsti uz upura neaizskaramību (sk. *Osman pret United Kingdom*, minēts augstāk, § 116). Tādēļ jāatzīst, ka ir noticis Konvencijas 2.panta pārkāpums.

III KONVENCIJAS IESPĒJAMĀIS 3.PANTA PĀRKĀPUMS

154. Iesniedzēja sūdzējās, ka viņa vairākkārt tikusi pakļauta vardarbībai, miesas bojājumiem un nāves draudiem, taču valsts iestādes esot nolaidīgi izturējušās pret viņas situāciju, kura sagādāja viņai sāpes un bailes, kas ir Konvencijas 3.panta pārkāpums:

„Nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

A. Pušu argumenti

155. Iesniedzēja apgalvoja, ka miesas bojājumi un vardarbība, ko viņai nodarīja viņas vīrs, ir spīdzināšana Konvencijas 3.panta izpratnē. Neskatoties uz nepārtraukto vardarbību un viņas daudzajiem lūgumiem pēc palīdzības, valsts iestādes tomēr nebija viņu aizsargājušas pret viņas vīru. Radās iespaids, ka vardarbība notiek ar valsts ziņu. Iestāžu neiejūtīgā attieksme [pret cietušo] un iecietīgā attieksme pret vardarbību lika viņai justies pazemotai, izmisušai un neaizsargātai.

156. Valdība pauda viedokli, ka iesniedzējas rīcība, atsaucot sūdzības, un viņas nevēlēšanās sadarboties ar valsts iestādēm nebija ļāvušas prokuratūrai nodot viņas vīru kriminālvajāšanai. Valdība arī apgalvoja, ka līdzās pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem saskaņā ar Likumu Nr. 4320, iesniedzējai bijusi iespēja meklēt patvērumu vienā no viesu namiem, kas speciāli izveidoti sadarbībā ar valsts institūcijām un nevalstiskajām organizācijām, lai aizsargātu sievietes. Iesniedzēja varējusi vērsties Sociālo pakalpojumu un bērnu aizsardzības pārvaldē, lai saņemtu norīkojumu uz vienu no tādiem namiem. Šo viesu namu adreses ir neizpaužamas un tās atrodas valsts iestāžu aizsardzībā.

157. Interights pauda pārliecību, ka Valstu pienākums ir ar valsts vai privātu pārstāvju starpniecību veikt saprātīgus pasākumus, lai varētu nekavējoties reaģēt uz vardarbības

aktiem, par kuriem viņiem ir zināms vai jābūt zināmam. Ņemot vērā mājas vardarbības slēpto raksturu un sievietu īpašo neaizsargātību, Valstij ir jābūt īpaši modrai un uzmanīgai.

B. Tiesas vērtējums

1. Uz lietu attiecināmie principi

158. Tiesa vēlreiz atgādina, ka vardarbībai ir jāpasniedz noteikta smaguma pakāpe, lai uz to varētu attiecināt 3.pantu. Šī nepieciešamā minimuma novērtējums ir relatīvs: tas ir atkarīgs no visu lietas apstākļu kopuma, piemēram, no šādas apiešanās rakstura un konteksta, tās ilguma, tās fiziskās un psiholoģiskās ietekmes un atsevišķos gadījumos no upura dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa (sk. *Costello-Roberts pret Apvienoto Karalisti*, 1993.g.25.marts, § 30, Series A no. 247-C).

159. Kas attiecas uz jautājumu, vai var prasīt atbildību no valsts 3.panta kontekstā par vardarbību, kuru izdarījuši cilvēki, kas nav valsts varas subjekti, Tiesa atgādina, ka augsto līgumslēdzēju pušu pienākums saskaņā ar Konvencijas 1.pantu nodrošināt ikvienam viņu jurisdikcijā Konvencijā noteiktās tiesības un brīvības saistībā ar 3.pantu prasa, lai valstis veic pasākumus, kas garantē, ka indivīdi viņu jurisdikcijā netiek pakļauti spīdzināšanai vai pazemojošai attieksmei vai sodam, tai skaitā gadījumos, kad vardarbību izdarījusi fiziska persona (sk., *mutatis mutandis, H.L.R. pret Franciju*, 1997.g.29.aprīlis, § 40, *Reports* 1997-III). Bērniem un neaizsargātām personām ir tiesības uz valsts aizsardzību efektīvu atturošu pasākumu veidā pret šādiem nopietniem viņu integritātes pārkāpumiem (sk. *A. pret Apvienoto Karalisti*, 1998.g.23.septembrī, § 22, *Reports* 1998-VI).

2. Minēto principu piemērošana šajā lietā

160. Tiesa uzskata, ka iesniedzēja ietilpst grupā „neaizsargātas personas”, kurai ir tiesības uz valsts aizsardzību (sk. *A. pret Apvienoto Karalisti* lietu, minēta augstāk, § 22). Šajā kontekstā tā norāda uz vardarbību, no kuras iesniedzēja cietusi pagātnē, H.O. pēc atbrīvošanas no cietuma izteiktos draudus, kā arī viņas sociālo stāvokli, proti, sievietes neaizsargāto statusu dienviņaudzisturumā Turcijā.

161. Tiesa arī norāda, ka vardarbība, no kuras cietusi iesniedzēja fiziska kaitējuma psiholoģiska spiediena veidā, bija pietiekami nopietna, lai to kvalificētu kā cietusīgu apiešanos Konvencijas 3.panta izpratnē.

162. Tādēļ Tiesas nākošais solis ir noskaidrot, vai nacionālās valsts iestādes ir veikušas visus iespējamus saprātīgos pasākumus, lai novērstu smagu vardarbības aktu atkārtošanos, apdraudot iesniedzējas fizisko integritāti.

163. Veicot šo analīzi un apzinoties, ka Tiesai pieder noteicošā loma Konvencijas I sadaļas tiesību un brīvību interpretācijā, Tiesai jāizvērtē, vai nacionālās valsts iestādes ir nopietni ņēmušas vērā principus, kuri izriet no Tiesas iepriekš taisītajiem spriedumiem, pat ja tie attiecas uz citām valstīm.

164. Bez tam, interpretējot Konvencijas normas un Valsts pienākumu robežas konkrētos gadījumos (sk., *mutatis mutandis, Demir un Baykara pret Turciju*, no.

34503/97, §§ 85 un 86, 2008.g.12.novembris), Tiesai ir arī jārod zināms konsenss un kopīgas vērtības, kas izriet no Eiropas valstu prakses un speciālajiem starptautiskajiem instrumentiem, piemēram, CEDAW, kā arī jāņem vērā normu un principu attīstība starptautiskajās tiesībās, izpētot citus dokumentus, piemēram, Belém do Pará Convention, kurā konkrēti uzskaitīti Valstu pienākumi ar dzimumu saistītas vardarbības likvidēšanas jomā.

165. Tomēr Tiesai nav jādara vietējo valsts iestāžu, piemēram, policijas vai prokuroru darbs, izvēloties no plašā iespējamo līdzekļu klāsta tos, kas varētu nodrošināt Valsts pozitīvā pienākuma izpildi saskaņā ar Konvencijas 3.pantu (sk., *mutatis mutandis*, *Bevacqua un S. pret Bulgāriju* lietu, kas minēta augstāk § 82). Turklāt, ņemot vērā Konvencijas 19.pantu un principu, ka Konvencijas mērķis ir garantēt nevis teorētiskas vai iluzoras, bet gan reālas un efektīvas tiesības, Tiesas uzdevums ir panākt, ka Valsts adekvāti izpilda pienākumu aizsargāt ikviena cilvēka, kas atrodas tās jurisdikcijā, tiesības (sk. *Nikolova un Velichkova pret Bulgāriju*, no. 7888/03, § 61, 2007.g. 20.decembris).

166. Pievēršoties veiktajai faktu pārbaudei, Tiesa norāda, ka vietējās iestādes, konkrēti policija un valsts prokurori, nebija pilnīgi pasīvi. Pēc katras ar vardarbību saistītas epizodes, iesniedzējai tika veikta medicīniskā ekspertīze un pret viņas vīru tika ierosināts kriminālprocess. Policija un prokuratūra nopratināja H.O. saistībā ar viņa kriminālajām darbībām, divas reizes viņš tika ievietots iepriekšējās aizturēšanas izolatorā, viņam tika izvirzīta apsūdzība par nāves draudu izteikšanu un reālu miesas bojājumu izdarīšanu un pēc tam, kad viņš tika atzīts par vainīgu iesniedzējas saduršanā (7 brūces), H.O. tika piespriests naudas sods (sk. §§ 13, 24 un 44).

167. Tomēr neviens no šiem līdzekļiem nebija pietiekams, lai atturētu H.O. no turpmākas vardarbības. Sakarā ar šo jautājumu Valdība vainoja iesniedzēju par sūdzību atsaukšanu un nevēlēšanos sadarboties ar valsts iestādēm, kas neļāva tām turpināt H.O. kriminālvajāšanu saskaņā ar nacionālajiem tiesību aktiem, kuros prasīta upura aktīva iesaistīšanās (sk. §70).

168. Tiesa vēlreiz atgādina savu nostāju attiecībā uz sūdzību 2.panta ietvaros: tiesību aktiem bija jānodrošina prokuratūrai iespēja turpināt kriminālizmeklēšanu H.O. gadījumā neskatoties uz to, ka iesniedzēja bija atsaukusi savas sūdzības, jo H.O. vardarbības akti bija pietiekoši nopietni, lai būtu juridisks pamats kriminālvajāšanai, un iesniedzējas fiziskā neaizskaramība tika nepārtraukti apdraudēta. (sk. §§ 137-148).

169. Tomēr nevar apgalvot, ka vietējās valsts iestādes izrādīja pienācīgu rūpību, lai novērstu turpmākus smagus vardarbības aktus pret iesniedzēju, jo viņas vīrs varēja netraucēti turpināt vardarbību un palikt nesodīts, kas ir Konvencijā noteikto tiesību pārkāpums (sk., *mutatis mutandis*, *Maria da Penha pret Brazīliju* lietu, kas minēta augstāk §§ 42-44). Piemēra pēc Tiesa vēlas norādīt, ka pēc pirmā nopietnā incidenta (sk. §§ 9 un 10) H.O. atkal smagi piekāva iesniedzēju, nodarot viņai fizisku kaitējumu, kas bija pietiekami bīstams dzīvībai, taču H.O. tika atstāts brīvībā līdz tiesai, „ņemot vērā kaitējuma raksturu un faktu, ka iesniedzēja ir pilnībā atveseļojusies”. Tiesas process galu galā tika izbeigts, jo iesniedzēja atsauca savas sūdzības (sk. §§ 13 un 19). Un atkal, kaut gan H.O. uzbruka iesniedzējai un viņas mātei ar nazi, tās smagi ievainojot, prokuratūra izbeidza kriminālprocesu, neveicot izmeklēšanu pēc būtības (sk. §§ 20 un 21). Notikumi risinājās līdzīgi, kad H.O.

uzbrauca ar automašīnu iesniedzējai un viņas mātei, šoreiz ievainojot iesniedzēju un nodarot dzīvībai bīstamus miesas bojājumus viņas mātei. Viņš pavadīja tikai 25 dienas cietumā un viņam uzlika naudas sodu par nopietnu miesas bojājumu nodarīšanu iesniedzējas mātei (sk. §§ 23-36). Pēdējo punktu Tiesas vērtējumam pielika Dijarbakiras Miertiesas lēmums aprobežoties ar neliela naudas soda uzlikšanu H.O. par iesniedzējas saduršanu, kuras sekas bija cirstas septiņas brūces (sk. §§ 37 un 44).

170. Ņemot vērā augšminēto, Tiesa uzskata, ka reakcija uz iesniedzējas bijušā vīra uzvedību bija izteikti neadekvāta izskatāmo nodarījumu smagumam (sk., *mutatis mutandis*, *Ali un Ayşe Duran pret Turciju*, no. 42942/02, § 54, 2008.g. 8.aprīlis). Tādēļ Tiesa norāda, ka tiesas lēmumi šajā lietā bija neefektīvi un ar zināmu iecietības devu; šiem lēmumiem nebija vērā ņemama preventīva vai atturoša efekta attiecībā uz H.O. uzvedību.

171. Kas attiecas uz Valdības apgalvojumu, ka bez pieejamajiem līdzekļiem, ko piedāvā likums Nr. 4320, iesniedzēja varējusi meklēt patvērumu vienā no viesu namiem, kas veidots sieviešu aizsardzībai, Tiesa norāda, ka līdz 1998.gada 14.janvārim – datumam, kad likums stājās spēkā – Turcijas tiesību akti neparedzēja īpašus administratīvus vai policijas pasākumus, kas aizsargātu mazaizsargātas personas pret vardarbību ģimenē. Rodas iespaids, ka pat pēc šī datuma nacionālās valsts iestādes efektīvi neizmantoja likumā paredzētos līdzekļus un soda sankcijas, lai pasargātu iesniedzēju no viņas vīra. Ņemot vērā visu vardarbības kopumu, prokuratūrai vajadzēja pēc pašas iniciatīvas veikt likumā Nr. 4320 paredzētos pasākumus pret H.O., negaidot īpašu iesniedzējas lūgumu piemērot šo likumu.

172. Turklāt, pat ja pieņemam, ka iesniedzēja būtu uzņemta vienā no viesu namiem, kā to ieteica Valdība, Tiesa uzskata, ka tas būtu tikai pagaidu risinājums. Nav arī nekādu pazīmju, kas liecinātu, ka pastāv kāda oficiāla kārtība, kas garantētu šajos namos izmitināto upuru drošību.

173. Visbeidzot, Tiesa ar nopietnām bažām norāda, ka vardarbībai, kurai tika pakļauta iesniedzēja, nebija darīts gals, un ka valsts iestādes turpināja demonstrēt bezdarbību. Šajā sakarībā tiesa norāda, ka tūlīt pēc izlaišanas brīvībā H.O. bija atkal fiziski draudējis iesniedzējai (sk. § 59). Neskatoties uz iesniedzējas 2008.gada 15.aprīļa lūgumu prokuratūrai nodrošināt viņas drošību, nekas netika darīts līdz brīdim, kad Tiesa pieprasīja, lai Valdība sniedz informāciju par pasākumiem, ko veikušas viņu valsts iestādes. Sakarā ar šo pieprasījumu pēc Tieslietu Ministrijas rīkojuma Dijarbakiras prokurors noprotināja H.O. par viņa izteiktajiem nāves draudiem un kā liecinieku noprotināja iesniedzējas pašreizējo draugu (sk. §§ 60-70).

174. Iesniedzējas juridiskā pārstāve atkal informēja Tiesu, ka iesniedzējas dzīvība ir reāli apdraudēta, ņemot vērā valsts iestāžu regulāro nespēju veikt pietiekami efektīvus pasākumus, lai aizsargātu viņas klienti (sk. § 68). Pēc šīs sūdzības iesniegšanas un reaģējot uz Tiesas pieprasījumu sniegt paskaidrojumus, vietējās iestādes tagad ir veikušas konkrētus pasākumus, lai aizsargātu iesniedzēju (sk. § 69).

175. Ņemot vērā visu Valdības ieteikto tiesiskās aizsardzības līdzekļu neefektivitāti saistībā ar 3.pantu, Tiesa noraida Valdības iebildumus par nacionālo tiesiskās aizsardzības līdzekļu neizmantošanu.

176. Tiesa konstatē, ka ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums, ko izraisījusi Valdības nespēja veikt aizsardzības pasākumus, kas efektīvi atturētu iesniedzējas vīru no nopietniem pārkāpumiem attiecībā uz iesniedzējas personisko neaizskaramību.

IV. KONVENCIJAS 14.PANTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS SAISTĪBĀ AR 2.UN 3. PANTU

177. Iesniedzēja sūdzējās, atsaucoties uz 14.pantu saistībā ar Konvencijas 2.un 3.pantu, ka viņa un viņas māte ir tikušas pakļautas diskriminācijai viņu dzimuma dēļ.

Konvencijas 14.pantā teikts:

„Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem un citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai mazākumtautībai, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.”

A. Pušu argumenti

1. Iesniedzēja

178. Iesniedzēja apgalvoja, ka atbildētājas valsts nacionālie tiesību akti ir diskriminējoši un nepietiekami, lai aizsargātu sievietes, jo sievietes dzīvība tiek vērtētā zemāk ģimenes vienotības vārdā. Iepriekšējais Kriminālkodekss, kurš bija spēkā attiecīgajā laikā, saturēja vairākas normas, kas bija atšķirīgas attiecībā uz vīriešiem un attiecībā uz sievietēm, piemēram, vīrietis tiek uzskatīts par ģimenes galvu, viņa vēlmes ir prioritāras kā ģimenes pārstāvim, u.t.t. Arī toreizējā Kriminālkodeksā sievietes tika traktētas kā otrās šķiras pilsoņi. Sieviete, pirmām kārtām, tika uzskatīta par sabiedrības īpašumu un par vīrieša īpašumu ģimenes ietvaros. Par to vislabāk liecina fakts, ka seksuālie noziegumi bija iekļauti sadaļā, kuras nosaukums bija „Noziegumi, kas attiecas uz vispārējo morāli un ģimenes kārtību”, taču faktiski seksuālie pārkāpumi pret sievietēm ir tiešs uzbrukums sievietes personīgajām tiesībām un brīvībām. Tieši šādas uztveres dēļ Kriminālkodekss paredzēja vieglākus sodus personām, kuras bija noslepkavojušas savas sievas ģimenes goda dēļ. Tas, ka H.O. tika piespriesta brīvības atņemšana uz 15 gadiem, ir sekas šādai klasifikācijai Kriminālkodeksā.

179. Neskatoties uz reformām, ko Valdība veikusi Civilkodeksā un Kriminālkodeksā attiecīgi 2002.un 2004.gadā, attieksme pret vardarbību ģimenē joprojām ir iecietīga, bet tiesas un administratīvās institūcijas atstāj agresorus nesodītus. Iesniedzēja un viņas māte bija cietušas no 2., 3., 6. un 13.panta pārkāpumiem tādēļ vien, ka bija sievietes. Šajā kontekstā iesniedzēja pievērsa Tiesas uzmanību tam, ka nav iedomājama situācija, ka vīrietis varētu kļūt par līdzīgu pārkāpumu upuri.

2. Valdība

180. Valdība centās pierādīt, ka šajā lietā nebija ar dzimumu saistītas diskriminācijas, jo vardarbība bijusi abpusēja. Turklāt, nevar teikt, ka tā bija institucionalizēta diskriminācija, kas izrietētu no nacionālajiem krimināltiesību aktiem vai ģimenes

tiesībām vai arī no tiesu vai administratīvās prakses. Arī nacionālajās tiesībās nav formālu vai skaidri formulētu atšķirību attiecībā uz vīriešiem un sievietēm. Nav pierādīts, ka pašmāju valsts iestādes nebija aizsargājušas iesniedzējas dzīvību tāpēc vien, ka viņa ir sieviete.

181. Valdība arī norādīja, ka pēc reformām, kuras veiktas 2002. un 2004.gadā, proti, pēc atsevišķu Civilkodeksa normu pārskatīšanas un jaunā Kriminālkodeksa pieņemšanas, kā arī Likuma Nr.4320 stāšanās spēkā Turcijas tiesību akti paredz pietiekošas garantijas atbilstoši starptautiskajiem standartiem, lai aizsargātu sievietes pret vardarbību ģimenē. Valdības secinājums bija tāds, ka sūdzība ir atzīstama par nepieņemamu, jo nav izmantoti visas nacionālās tiesību aizsardzības līdzekļi, vai arī kā izteikti nepamatota, jo šie apgalvojumi nekad nav darīti zināmi nacionālajām valsts iestādēm, un jebkurā gadījumā tie nav pārliecinoši.

3. Interights

182. Interights pauda viedokli, ka valsts nespēja aizsargāt pret vardarbību ģimenē nozīmē nespēju izpildīt savu pienākumu nodrošināt vienādu tiesisku aizsardzību lietās, kas saistītas ar dzimuma piederību. Interights norādīja, ka starptautiskā līmenī arvien plašāk - gan Apvienotajās Nācijās, gan Amerikas sistēmās – vardarbība pret sievietēm ir pretlikumīgas diskriminācijas forma.

B. Tiesas vērtējums

1.Uz lietu attiecināmie principi

183. Savā nesenajā spriedumā lietā *D.H. un citi pret Čehijas Republiku* ([GC], no.57325/00, 2007.g.13.novembris, §§ 175-180), Tiesa formulēja sekojošus principus diskriminācijas jautājumos:

„175.Tiesa savā praksē ir iedibinājusi, ka diskriminācija nozīmē atšķirīgu attieksmi bez objektīva un saprātīga pamatojuma pret personām, kuras atrodas attiecīgi līdzīgās situācijās (*Willis pret Apvienoto Karalisti*, no. 36042/97, § 48, ECHR 2002-IV; un *Okpiz pret Vāciju*, no. 59140/00, § 33, 2005.g. 25.oktobris). ... Tā ir arī pieņēmusi viedokli, ka vispārējo politiku vai pasākumu, kas nesamērīgi negatīvi ietekmē kādu atsevišķu grupu, var uzskatīt par diskriminējošu arī tad, kad tā nav konkrēti vērsta pret šo grupu (sk. *Hugh Jordan pret Apvienoto Karalisti*, no. 24746/94, § 154, 2005.g.4.maijs; un *Hogendijk pret Nīderlandi* (dec.), no. 58461/00, 2005.g.6.janvāris), un ka diskriminācija, kas ir potenciāli neatbilstoša Konvencijai, var izrietēt no *de facto* situācijas (sk. *Zarb Adami pret Maltu*, § 76, ECHR 2006-...) ...

177. Kas attiecas uz pierādīšanas pienākumu šajā jomā, Tiesa ir noteikusi, ka, ja iesniedzējs ir pierādījis atšķirīgas attieksmes faktu, pierādīt, ka tas bija pamatots, ir Valdības uzdevums (sk., cita starpā, *Chassagnou un citi pret Franciju [GC]*, nos. 25088/94, 28331/95 un 28443/95, §§ 91-92, ECHR 1999-III; un *Timishev*, minēts augstāk, § 57).

178. Kas attiecas uz jautājumu, kas veido prima facie pierādījumus, kuru dēļ pierādīšanas pienākums var tikt pārliekts uz atbildētāju valsti, uz ko Tiesa norādīja lietā

Nachova un citi (citēta augstāk, § 147), aplūkojamajā lietā nav procesuāla rakstura šķēršļu pierādījumu pieņemamībai vai iepriekš noteiktu formulu to izvērtēšanai. Tiesa pieņem secinājumus, kuri pēc tās domām balstās uz visu pierādījumu brīvu izvērtējumu, tai skaitā uz secinājumiem, kas izriet no pušu paskaidrojumiem. Saskaņā ar iedibināto praksi pierādījumus var veidot pietiekami pārliecinošu, skaidru un būtisku loģisku secinājumu vai neapšaubāmu faktu kopums. Turklāt pārliecības līmenis, kas nepieciešams, lai nonāktu līdz konkrētam slēdzienam, un, šajā sakarībā, pierādījumu nastas sadalījums ir pēc būtības piesaistīts faktu specifikai, sūdzībā izteikto apgalvojumu raksturam un Konvencijas tiesībai, uz kuru balstās apsūdzība.

179. Tiesa ir arī atzinusi, ka lietās, kas tiek skatītas saistībā ar Konvenciju, ne vienmēr iespējams stingri ievērot principu *affirmanti incumbit probatio* (pierāda, kurš apsūdz ???) – *Aktaş pret Turciju*, no. 24351/94, § 272, ECHR 2003-V). Noteiktos apstākļos, kad strīdīgie notikumi atrodas pilnībā vai daļēji ekskluzīvā valsts pārziņā, var uzskatīt, ka pierādīšanas pienākums gulstas uz valsts iestādēm, kurām ir jāsniedz izsmeļošs un pārliecinošs pamatojums (sk. *Salman pret Turciju* [GC], no. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII; un *Angelova pret Bulgāriju*, no. 38361/97, § 111, ECHR 2002-IV). Augstāk pieminētajā (§ 157) *Nachova un citi* lietā Tiesa neizslēdza iespēju pieprasīt, lai atbildētāja valsts atsevišķos gadījumos atspēko strīdīgo apgalvojumu par diskrimināciju, kaut arī tā uzskatīja, ka tas būs grūti konkrētajā lietā, kurā tika apgalvots, ka vardarbības akta pamatā ir rasu aizspriedumi. Šajā kontekstā tā norādīja, ka daudzu valstu tiesību sistēmās pierādījumi par politikas, lēmuma vai prakses diskriminējošo ietekmi atbrīvo no nepieciešamības pierādīt, ka iespējamā diskriminācija nodarbinātības vai pakalpojumu sniegšanas jomā bija tīša.

180. Jautājumā par to, vai par pierādījumu var kalpot statistikas dati, Tiesa savulaik norādīja, ka statistika pati par sevi nevar pierādīt praksi, kuru varētu klasificēt kā diskriminējošu (*Hugh Jordan*, minēts augstāk, § 154). Tomēr jaunākās ar diskrimināciju saistītās lietās, kurās iesniedzēji apgalvoja, ka pastāvot vispārēja pasākuma vai *de facto* situācijas ietekme ir atšķirīga (*Hoogendijk*, citēts augstāk; un *Zarb Adami*, minēts augstāk, §§ 77-78), Tiesa bija balstījies vienīgi uz pušu sniegto statistiku, lai konstatētu atšķirīgu attieksmi pret divām grupām (vīrieši un sievietes) līdzīgās situācijās.

Tā, piemēram, *Hoogendijk* spriedumā Tiesa apgalvoja: „Gadījumos, kad iesniedzējs spēj pierādīt, balstoties uz neapstrīdamu oficiālo statistiku, prima facie pierādījumu esamību – kaut arī formulētu ļoti neitrāli – faktiski ietekmē lielāku sieviešu procentu, salīdzinot ar vīriešiem, atbildētajai valstij ir pienākums pierādīt, ka tas ir noticis objektīvu, ar diskrimināciju dzimuma dēļ nesaistītu faktoru dēļ. Ja pienākums pierādīt, ka atšķirība attieksmē pret vīriešiem un sievietēm, praksē nav diskriminējoša, netiek pārlūkts uz atbildētāju Valdību, iesniedzējiem ir ārkārtīgi grūti pierādīt netiešas diskriminācijas faktu.”

2. Augšminēto principu piemērošana aplūkojamajā lietā

a. Diskriminācijas nozīme kontekstā ar vardarbību ģimenē

184. Tiesa jau sākumā norāda, ka tad, kad tā apsver Konvencijas mērķi un uzdevumus, tā ņem vērā arī starptautisko tiesību praksi, kas sasaucas ar aplūkojamo lietu. Vispārējie starptautisko vai Eiropas valstu nacionālo tiesību standarti, kurus

veido nosacījumu un standartu kopums, ko pieņēmušas lielākā daļa valstu, atspoguļo realitāti, kuru Tiesa nevar ignorēt, kad tās priekšā stāv uzdevums skaidrot Konvencijas normas tvērumu, kuru nav iespējams ar augstu ticamības pakāpi noteikt ar citu – tradicionālāku – interpretācijas līdzekļu palīdzību.

185. Šajā sakarībā, apsverot sieviešu diskriminācijas definīciju un diskriminācijas robežas, līdzās vispārīgai diskriminācijas definīcijai, kas noteikta tiesas praksē (sk. augstāk § 183), Tiesai ir jāņem vērā specializētāki juridiski instrumenti un starptautisku organizāciju lēmumi, kas attiecas uz vardarbību pret sievietēm.

186. Šajā kontekstā CEDAW definē sieviešu diskrimināciju 1.panta kontekstā kā „jebkādas tādas atšķirības, izņēmumus vai ierobežojumus dzimuma dēļ, kuru sekas un mērķis ir apgrūtināt vai pilnīgi liegt sieviešu cilvēktiesību un pamatbrīvību atzīšanu un minētās tiesības un brīvības, kas sievietēm ir neatkarīgi no viņu ģimenes stāvokļa, un pamatojoties uz vīriešu un sieviešu līdztiesības principu, tām apgrūtināt vai pilnīgi liegt izmantot vai īstenot politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā, kultūras, pilsonisko tiesību vai jebkurā citā jomā.”

187. CEDAW komiteja ir daudzkārt norādījusi, ka vardarbība ģimenē ir sieviešu diskriminācijas forma (sk. augstāk, § 74).

188. Apvienoto Nāciju Cilvēktiesību komisija ir nepārprotami atzinusi saikni starp ar dzimumu saistītu vardarbību un diskrimināciju, uzsverot rezolūcijā 2003/45, ka „visas vardarbības pret sievieti formas notiek *de jure* un *de facto* diskriminācijas sieviešu sabiedriski zemākā statusa kontekstā un to pasliktina šķēršļi, ar kuriem sievietes nereti saskaras, meklējot tiesisko aizsardzību valsts struktūrās.”

189. Belém do Pará konvencijā, kura šobrīd ir vienīgais reģionālais cilvēktiesību līgums, kas veltīts tikai vardarbībai pret sievietēm, aprakstītas ikvienas sievietes tiesības būt brīvai no vardarbības, kas, cita starpā, ietver tiesības būt brīvai no jebkurām diskriminācijas formām.

190. Visbeidzot, Amerikas Komisija arī raksturoja vardarbību pret sievieti kā diskriminācijas veidu, jo valsts nespēj ar pienācīgu rūpību novērst un izmeklēt sūdzības par vardarbību ģimenē (sk. *Maria da Penha*, minēts augstāk, § 80).

191. No augšminētajiem nosacījumiem un lēmumiem izriet, ka Valsts nespēja aizsargāt sievietes pret vardarbību ģimenē pārkāpj viņu tiesības uz vienlīdzīgu aizsardzību likuma priekšā un šai bezdarbībai nav obligāti jābūt ar nodomu.

b. Attieksme pret vardarbību ģimenē Turcijā

192. Tiesa norāda, ka neskatoties uz to, ka Turcijas tiesību aktos, kuri bija spēkā, tajā laikā, nebija tieši izteiktu atšķirību starp vīriešiem un sievietēm attiecībā uz tiesību un brīvību izmantošanu, tie ir jāsaskaņo ar starptautiskajiem standartiem attiecībā uz sieviešu statusu demokrātiskā un plurālistiskā sabiedrībā. Līdzīgi kā CEDAW Komiteja (sk. Noslēguma komentārus, §§ 12-21), Tiesa novērtē Valdības veiktās reformas, jo īpaši likuma Nr. 4320 pieņemšanu, jo tas paredz konkrētus tiesiskās aizsardzības līdzekļus aizsardzībai pret vardarbību ģimenē. Tādējādi jāatzīmē, ka diskriminācija aplūkojamajā lietā nebalstījās uz tiesību aktiem *per se*, bet gan drīzāk

uz vispārējo attieksmi pret sievietēm policijas iecirkņos, kad tie saņēma informāciju par vardarbību ģimenē, un uz tiesu pasivitāti efektīvas aizsardzības nodrošināšanā. Tiesa norāda, ka Turcijas valdība ir jau atzinusi šīs grūtības praksē, izsakoties par šo problēmu CEDAW Komitejā (ibid.).

193. Šajā ziņā Tiesa norāda, ka iesniedzēja uzrādīja divu vadošo nevalstisko organizāciju ziņojumus (Dijarbakiras Advokātu kolēģija un Amnesty International), kuros norādīts uz diskrimināciju pret sievietēm (sk. augstāk, §§ 91-104). Paturot prātā, ka šajos ziņojumos izteiktos novērojumus un secinājumus Valdība nav apstrīdējusi nevienā procesa stadijā, Tiesa izskata tos kopā ar Tiesas pašas secinājumiem šajā lietā (sk. *Hoogendijk*, minēts augstāk; un *Zarb Adami*, minēts augstāk, §§ 77-78).

194. Iepazinusies ar šiem ziņojumiem, Tiesa konstatē, ka vislielākais reģistrēto ģimenes vardarbības upuru skaits ir Dijarbakirā, kur iesniedzēja attiecīgajā laikā dzīvoja, un visi upuri bija sievietes, kuras galvenokārt cieta no fiziskas vardarbības. Lielākā daļa šo sieviešu bija kurdu izcelsmes, analfabētes vai ar zemu izglītības līmeni un parasti bez patstāvīgiem ienākumiem (sk. § 98).

195. Nopietnas bažas rada Likuma Nr.4320 īstenošana. Valdība atsaucās uz šo likumu kā uz vienu no tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, ko var izmantot sievietes, kuras saskaras ar vardarbību ģimenē augšminēto organizāciju pētījumi liecina, ka gadījumos, kad upuri ziņo policijai par vardarbību ģimenē, policijas darbinieki neizmeklē viņu sūdzības, bet gan uzņemas starpnieku lomu, mēģinot pierunāt upurus atsaukt savas sūdzības. Šādā situācijā policijas darbinieki uzskata, ka problēma ir ‘ģimenes lieta’, kurā tie nedrīkst iejaukties (sk. augstāk §§ 92, 96 un 102).

196. No šiem ziņojumiem arī izriet, ka tiesas ilgi kavējas ar tiesas ierobežojošu rīkojumu izdošanu likuma Nr. 4320 ietvaros, jo tiesas skatās uz šīm lietām kā šķiršanās lietu paveidu, kas neprasa tūlītēju rīcību. Kavēšanās ir bieža parādība, kad jānodrošina, lai varmāka tiesas rīkojumu izpilda, jo policijas darbiniekiem ir negatīva attieksme (sk. §§ 91-93, 95 un 101). Turklāt vardarbības izdarītāji praktiski nesaņem atturoša rakstura rīkojumus, jo tiesas mīkstina sodus, pamatojoties uz paražām, tradīcijām un goda izpratni (sk. §§ 103 un 106).

197. Šo problēmu dēļ, kā izriet no ziņojumiem, valsts iestādes izturas iecietīgi pret vardarbību ģimenē un Valdības minētie tiesiskās aizsardzības līdzekļi nedarbojas efektīvi. Līdzīgus secinājumus un bažas izteica CEDAW Komiteja, kura norādīja, ka ‘Turcijā vardarbība pret sievietēm, tai skaitā vardarbība ģimenē, turpinās’ un aicināja atbildētāju valsti intensificēt darbu, lai novērstu un apkarotu vardarbību pret sievietēm. Tā arī norādīja uz nepieciešamību pilnībā īstenot un rūpīgi kontrolēt Ģimenes aizsardzības likuma efektivitāti, kā arī saistītus pasākumus, lai aizsargātu sievietes pret vardarbību, nodrošinātu upuriem aizsardzību un atbalsta pasākumus, kā arī sodītu un rehabilitētu pārkāpējus (sk. Noslēguma komentārus, § 28).

198. Sakarā ar augšminēto Tiesa uzskata, ka iesniedzēja ir spējusi pārliecināt, ka eksistē prima facie pierādījumi, ko apstiprina neapstrīdama statistiskā informācija, ka vardarbība ģimenē pārsvarā skar sievietes un ka vispārējā un diskriminējoša tiesu varas pasivitāte Turcijā ir radījusi klimatu, kas ir labvēlīgs vardarbībai ģimenē.

- c. Vai iesniedzēja un viņas māte ir tikušas diskriminētas tāpēc, ka valsts iestādes nespēja nodrošināt vienlīdzīgu likuma aizsardzību

199. Tiesa ir konstatējusi, ka krimināltiesību sistēmai, kā tā darbojusies šajā gadījumā, nepiemita adekvāts atturošs efekts, kurš varētu efektīvi novērst H.O. pretlikumīgās darbības pret iesniedzējas un viņas mātes integritāti un tādējādi tika pārkāptas viņu tiesības, ko paredz Konvencijas 2. un 3.pants.

200. Ņemot vērā secinājumus par to, ka vispārējā un diskriminējošā tiesu varas pasivitāte, kaut arī tā nebija tīša, galvenokārt skāra sievietes, Tiesa uzskata, ka pret iesniedzēju un viņas māti vērsto vardarbību var kvalificēt kā ar dzimumu saistītu vardarbību, kas ir sieviešu diskriminācijas forma. Neskatoties uz reformām, kuras Valdība veikusi pēdējos gados, vispārējā tiesu sistēmas vienaldzība un varmāku nesodāmība, kā tas bija šajā lietā, liecina par nepietiekami atbildīgu rīcību, lai risinātu jautājumu par vardarbību ģimenē (sk. īpaši CEDAW 9.punktu, kas minēts § 187).

201. Ņemot vērā, ka nacionālie tiesiskās aizsardzības līdzekļi efektīvi nenodrošināja iesniedzējai un viņas mātei likuma aizsardzību, īstenojot savas Konvencijas 2. un 3.pantā noteiktās tiesības, Tiesa nosprieda, ka pastāv īpaši apstākļi, kas atbrīvo iesniedzēju no pienākuma izsmelt visus nacionālos tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Tādēļ Tiesa noraida Valdības iebildumu par to, ka iesniedzēja neesot izmantojusi visus tiesiskos aizsardzības līdzekļus attiecībā uz sūdzību saskaņā ar Konvencijas 14.pantu.

202. Ņemot vērā augstāk teikto, Tiesa nolemj, ka šajā lietā ir noticis Konvencijas 14.panta saistībā ar 2. un 3.pantu pārkāpums.

V. KONVENCIJAS 6. UN 13.PANTA IESPĒJAMĀIS PĀRKĀPUMS

203. Pamatojoties uz Konvencijas 6. un 13.pantu, iesniedzēja sūdzējās, ka kriminālā tiesvedība pret H.O. bija neefektīva un tā nebija nodrošinājusi vajadzīgo aizsardzību viņai un viņas mātei.

204. Valdība apstrīdēja šo argumentu.

205. Ņemot vērā konstatētos Konvencijas 2., 3. un 14.panta pārkāpumus (skatīt §§ 153, 176 un 202) Tiesa neuzskata par nepieciešamu izmeklēt tos pašus faktus 6. un 13.panta kontekstā.

VI. KONVENCIJAS 41.PANTA PIEMĒROŠANA

206. Konvencijas 41.pants nosaka:

„Ja Tiesa konstatē, ka ir noticis konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, un ja attiecīgās augstās līgumslēdzējas puses iekšējie tiesību akti paredz tikai daļēju šā pārkāpuma seku atlīdzināšanu, Tiesa, ja nepieciešams, cietušajai pusei piešķir taisnīgu kompensāciju.”

A. Kompensācija

207. Iesniedzēja pieprasīja 70 000 Turcijas liru (TRL) (aptuveni 35 000 EUR) kā naudas kompensāciju sakarā ar viņas mātes nāvi un 250 000 TRL (~ 125 000 EUR) par nemateriālu kaitējumu. Viņa paskaidroja, ka pēc viņas mātes nogalināšanas viņai bija liegts jebkāds materiālais atbalsts no mātes. Tas, ka H.O. bija nogalinājis viņas māti un ilgstoši pakļāvis viņu vardarbībai, bija par iemeslu viņas stresam un ciešanām, kā arī nodarīja neatgriezenisku kaitējumu viņas psiholoģiskajai labklājībai un pašcieņai.

208. Valdība iebilda, ka pieprasītās summas nav pamatotas, ņemot vērā lietas apstākļus. Tā apgalvoja, ka summas ir pārmērīgas un ka jebkura piešķirtā kompensācija nedrīkst novest pie netaisnīgas bagātināšanās.

209. Kas attiecas uz iesniedzējas prasību kompensēt materiālus zaudējumus, Tiesa norāda, ka, iesniedzējas paskaidrojums, ka viņa vairakkārt meklējusi pajumti viņas mātes mājās, nepierāda, ka viņa bijusi kaut kādā mērā finansiāli atkarīga no mātes. Tomēr tas neizslēdz noteiktas kompensācijas piešķiršanu iesniedzējai, jo viņa ir pierādījusi, ka tuvs ģimenes loceklis ir cietis Konvencijas pārkāpuma rezultātā (skatīt *Aksoy pret Turciju*, 1996.g.18.decembris, § 113, *Reports* 1996-VI, kur Tiesa ņēma vērā naudas kompensācijas prasību, ko iesniedzējs bija iesniedzis pirms savas nāves saistībā ar ienākumu zaudēšanu un ārstēšanās izdevumiem, kas bija radušies sakarā ar aizturēšanu un spīdzināšanu, un piešķīra kompensāciju iesniedzēja tēvam, kurš bija turpinājis lietu). Tomēr aplūkojamajā lietā prasība par naudas kompensāciju attiecas uz iespējamajiem zaudējumiem, kas bija sakrājušies pēc iesniedzējas mātes nāves. Tiesai nav pārlicības, ka iesniedzējas mātei bija radušies kādi zaudējumi pirms viņas nāves. Tādējādi Tiesa neuzskata par nepieciešamu, pastāvot šādiem apstākļiem, piešķirt iesniedzējai jebkādu naudas kompensāciju par materiāliem zaudējumiem.

210. Savukārt attiecībā uz morālo kaitējumu Tiesa norāda, ka iesniedzēja neapšaubāmi ir pārdzīvojusi bēdas un ciešanas sakarā ar mātes nogalināšanu un valsts iestāžu nespēju veikt nepieciešamos pasākumus, lai izbeigtu viņas vīra vardarbību ģimenē un uzliktu viņam sodu, kas viņu atturētu no vardarbības. Lemjot pēc taisnīguma principa, Tiesa piešķir iesniedzējai 30 000 EUR kā kompensāciju par morālo kaitējumu, kas tika viņai nodarīts sakarā ar Konvencijas 2., 3. un 14.panta pārkāpumiem.

B.Izmaksas un izdevumi

211. Iesniedzēja arī pieprasīja TRL 15 500 (~ EUR 7 750) tiesas izdevumu segšanai. Šajā summā ietilpst honorāri un izmaksas, kas saistītas ar lietas sagatavošanu (38 stundas juridiska darba) un piedalīšanos Tiesas sēdēs Strasbūrā, kā arī citiem izdevumiem, piemēram, telefona sarunām, faksa pakalpojumiem, tulkošanu vai kancelejas piederumiem.

212. Valdība norādīja, ka jebkuri šāda veida izdevumi ir noraidāmi, jo nav apliecināšu dokumentu

213. Saskaņā ar Tiesas praksi iesniedzējam pienākas izmaksu un izdevumu atmaksa, ja ir pierādījumi, ka tie bija pamatoti izdevumi un pieprasītā summa ir saprātīga. Šajā lietā, ņemot vērā Tiesas rīcībā esošo informāciju un augstāk minētos kritērijus, Tiesa

uzskata par pareizu piešķirt EUR 6 500 sakarā ar Tiesas izdevumiem mīnus EUR 1 494, kas saņemti kā juridiskā palīdzība no Eiropas Padomes.

C. Nokavējuma procenti

214. Tiesa uzskata par pareizu, ka procentu likmes pamatā ir jābūt Eiropas Centrālās bankas noteiktā aizdevuma procentu likmei, kurai pieskaitīti trīs procenti.

ŅEMOT VĒRĀ MINĒTOS ARGUMENTUS, TIESA VIENBALSĪGI

1. *Noraida* Valdības iepriekšējo iebildumu par iespējamo 6 mēnešu nosacījuma neievērošanu;
2. *Pievieno* sūdzību būtiskajai daļai saskaņā ar Konvencijas 2., 3. un 14.pantu Valdības sākotnējos iebildumus par nacionālo tiesiskās aizsardzības līdzekļu neizmantošanu un *noraida* tos;
3. *Pasludina* iesniegumu par pieņemamu izskatīšanai;
 4. *Nolemj*, ka ir noticis Konvencijas 2.panta pārkāpums attiecībā uz iesniedzējas mātes nāvi;
 5. *Nolemj*, ka ir noticis Konvencijas 3.panta pārkāpums attiecībā uz valsts iestāžu nespēju aizsargāt iesniedzēju pret viņas bijušā vīra vardarbību ģimenē;
 6. *Nolemj*, ka nav nepieciešamības izskatīt sūdzības, kas iesniegtas saskaņā ar Konvencijas 6. un 14.pantu;
 7. *Nolemj*, ka ir noticis 14.panta saistībā ar Konvencijas 2. un 3.pantu pārkāpums;
 8. *Nolemj*
 - (a) ka atbildētājam Valstij ir jāizmaksā iesniedzējai trīs mēnešu laikā no dienas, kurā spriedums stājas spēkā saskaņā ar Konvencijas 44.panta 2.daļu, sekojošas summas, kas konvertējamas Turcijas lirās saskaņā ar izmaksas dienā piemērojamo apmaiņas kursu:
 - (i) EUR 30 000 (trīsdesmit tūkstoši eiro), pieskaitot attiecīgos nodokļus, par izmaksām un izdevumiem.
 - (ii) EUR 6 500 (seši tūkstoši pieci simti eiro), atskaitot EUR 1 494, kas saņemti juridiskās palīdzības veidā no Eiropas Padomes un pieskaitot attiecīgos nodokļus, par izmaksām un izdevumiem;
 - (b) ka no minēto trīs mēnešu perioda beigām līdz maksājuma veikšanas dienai ir jāsamaksā nelieli nokavējuma procenti no šīm summām, piemērojot procentu likmi, kas vienāda ar attiecīgajā laikā esošo Eiropas Centrālās bankas noteikto aizdevuma procentu likmi, kurai pieskaitīti trīs procenti;
 9. *Noraida* visas pārējās iesniedzējas prasības par taisnīgu kompensāciju.

Taisīts angļu valodā un rakstveidā paziņots 2009.gada 9.jūnijā atbilstoši Tiesas reglamenta 77.panta 2. un 3.punktam.

Santiago Quasada

Josep Casadevall

Sekretārs

Priekšsēdētājs

-
- ⁱ Pēc mātes nogalināšanas nenoskaidrotā datumā iesniedzēja izšķīrās ar savu vīru.
- ⁱⁱ Sk. Komitejas Vispārējo rekomendāciju Nr.19 „Par vardarbību pret sievietēm”, (1992) UN doc. CEDAW/C/1992/L.1/Add.15, § 24 (a).
- ⁱⁱⁱ Ibid, § 24 (b); sk. arī § 24 (r).
- ^{iv} Ibid, § 24 (t).
- ^v Ibid, § 24 (t); sk. arī § 24 (r) par pasākumiem, kas nepieciešami, lai izskaustu vardarbību ģimenē.
- ^{vi} *Velasquez-Rodriguez pret Hondurasu*, 1988.gada 29.jūlija spriedums, 1988, Inter-Am Ct. HR (ser. C) No.4, para.172.
- ^{vii} Parakstīts Amerikas Specializētajā cilvēktiesību konferencē, San Jose, Costa Rica, 1969.g.22.nov. 1.pantā teikts sekojošais: „Šīs Konvencijas dalībvalstis apņemas respektēt tajā atzītās tiesības un brīvības un nodrošināt visām personām viņu jurisdikcijā iespēju brīvi un visā pilnībā izmantot šīs tiesības un brīvības bez jebkādas diskriminācijas rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politisko un citu uzskatu, tautības vai sociālās izcelsmes, ekonomiskā statusa, dzimšanas vai jebkādu citu sociālu apstākļu dēļ. 2. Šīs Konvencijas kontekstā ‘persona’ nozīmē ikviens cilvēks.
- ^{viii} kuru pieņēma Amerikas Pavalstu Organizācija (OAS) un kurš stājās spēkā 1995.gada 5.martā.
- ^{ix} Case 12.051, Report No. 54/01, Inter-Am. C.H.R., Annual Report 2000, OEA/Ser.L/V.II.111 Doc.20 rev. (2000)
- ^x *Maria da Penha pret Brazīliju*, §§ 55 un 56.